

Viktor Dyk:

KRYSAŘ

KRYSAŘ

Příteli Jaroslavu Kamprovi

Viktor Dyk

Září 1911

I

„A vaše jméno?“

„Nejmenuji se; jsem nikdo. Jsem hůř než nikdo, jsem krysař.“

Muž, který takto mluvil, stál se vzpřímenou hlavou před vraty domu, v nichž se v soumraku bělala ženská postava. Hleděl na ni svýma temnými, pátravými očima. Byl vysoký a štíhlý, štíhlejší ve svém přiléhavém sametovém kabátu a v úzkých nohavicích. Jeho ruce byly drobné a jemné, jako ruce ženy. Neměl u sebe ani zbraň ani hůl, přestože se zdálo, že přichází z daleka, po cestách, které vždy nebyly bezpečné. Zato svíral něco dlouhého a ozdobného, co budilo zvědavost ženy, s níž hovořil. Byla to pišťala cizokrajné práce, jakou dosud neviděla.

„Krysař,“ zasmála se žena ve dveřích. „Přicházíte včas do Hammeln. Není tu žádný krysař; zato krys je tu mnoho. Vysvětlete mi, krysaři, kde se berou krysy? Říkali, že tu dříve nebyly. Je to pravda,“ končila s úsměvem, „že staří lidé si myslí, že svět je stále horší.“

Krysař pokrčil rameny.

„Odkud jsou, nevím. Jsou však v každém z vašich domů. Hlodají bez ustání; hlodají dole ve sklepích, hlodají tam, kde je nevidíme. Stávají se pak dotěrnými a stoupají stále výše. Připravujete hostinu, svatbu, křtiny, co já vím? Představte si, že se náhle při hostině zjeví krysy

s dlouhými boltci a dlouhými kníry. Jistě chápete, že tento jev kazí chuť.“

„Ano,“ smála se žena ve dveřích. „Při svatbě Kateřiny se objevila pořádná krysa. Ženich byl bledý jako stěna a Kateřina padla do mdlob. Lidé nesnesou to, co jim kazí chuť; pak se odhodlají zavolat krysaře.“

„Připravujete svatbu nebo křtiny?“ zeptal se krysař najednou.

Žena ve dveřích se hlasitě zasmála.

„Je vidět, že jste cizinec. Nejsem vdána, krysaři.“

Krysař se uklonil.

„To nevádí... to vůbec nevádí. Tak tedy — povolají krysaře. Krysař píská a píská, až vyvede všechnu havěť z jejích skrýší, která za ním jde jako omámená. Zavede ji do řeky — do Rýna, Dunaje, Havoly, Vesery. A dům je již bez krys.“

Krysař se opět uklonil a jeho hlas se zachvěl jakousi elegií. Žena mlčela a pohrávala si s větvičkou jasmínu.

„Ale je-li tomu tak, nevzpomene si nikdo na krysaře. To je totiž muž, který nezůstává, ale jde. Lidé ho vidí rádi přicházet, ale ještě raději odcházet.“

„Opravdu?“ řekla pouze. Znělo to jako povzbuzení a snad to ani povzbuzení nebylo. Ale krysař to tak chápal. Jeho bledé tváře zrudověly; byla by to mohla zpozorovat, kdyby nebylo takové šero.

„Cítím to, cizinko. Lidé nemilují krysaře; pouze se ho bojí.“

Děvče se opět zasmálo.

„A čím to, že jdou krysy tak slepě za vámi?“

Krysař ukázal na píšťalu, která tímto pohybem oživila.

„Je to zvláštní nástroj,“ řekl.

Dívka na píšťalu zvědavě pohlédla a pak se jí nesměle dotkla.

„Píšťala,“ řekla pohrdavě. „Pěkná píšťala, ale nic víc.“

„Krysy mají dobrý sluch a moje píšťala dobrý zvuk.“

Krysařovy oči zaplály podivným ohněm, až děvče ve dveřích maně ucouvlo. Větvička jasmínu se zachvěla v ruce.

„Mám zvláštní nadání k vyhánění krysy,“ pokračoval krysař. „Občas na ni pískám velmi smutné písně, písně všech krajů, kterými jsem prošel. A prošel jsem jich mnoho; slunné i ponuré, pláně i hory. Moje píšťala zní tak tiše. Krysy ji slyší a jdou za ní. Kromě mne není podobného krysaře. Něco vám povím, cizinko, která se umíte tak zvonivě smát. Nikdy jsem nepískal plným dechem, ale vždy tlumeným zvukem. Kdybych plně zapískal, nejen krysy by šly za mnou.“

Krysař domluvil. Oči mu opět pohasly a jeho ruce zůstaly i s píšťalou svěšeny.

„Nemám odvalu,“ dodal po chvilce, „stalo by se něco krutého.“

Dívka stála zamklá a nespouštěla z krysaře a jeho píšťaly oči. Když krysař mlčel, řekla zcela tiše:

„Líbíte se mi, krysaři. Než přišel soumrak, viděla jsem ve vašich černých vlasech stříbrné nitky. Než jste promluvil, pozorovala jsem na vašem čele vrásky, a přesto se mi líbíte. Milovalo vás jistě mnoho žen.“

„Snad,“ odpověděl krysař. „Nepamatuji se na to.“

Krysařova slova měla podivný a jímavý přízvuk, po němž děvče zvažnělo. Naklonilo se ke krysaři tak, že cítil jeho horký dech.

„Líbíte se mi, krysaři,“ řekla. „Ale na vašem místě bych zapískala na píšťalu — plně — vši silou...“

„Víte, co by to znamenalo?“ otázal se krysař temným hlasem. „Já to nevím. Víím jen to, že mne občas jímá úzkost. Hledím na svou píšťalu jako na něco, co mnohé

zahubilo a ještě mnohé zahubí. A pak se usměji. Není to nic než pouhá hezká píšťala, jak jste sama řekla. A já nejsem víc než krysař, který má odvádět nezvané hosty. Krysař, který jde jako Ahasver z města do města, z jihu na sever, ze západu na východ. A jako Ahasver nemám stání. Pobyl jsem zde příliš dlouho, cizinko.“

„Ne,“ pravila a pak tiše zašeptala: „říkejte mi Agnes.“

„Agnes,“ řekl. Mluvil měkce a zvučně. V jeho ústech vše nabývalo jakéhosi kouzla.

Hleděla na něj s napětím.

„Odejdete brzy z Hammeln?“

„Nevím.“ řekl. „To nezáleží na mně. A...“ odpověděl pohledem.

Usmála se svěžím a čistým smíchem mládí a radosti. Znělo to jako zvony vzkříšení.

„Myslím, že tu máte co dělat; je tu mnoho krys.“

A pak dodala vážněji:

„Zůstaňte, krysaři.“

Neodpovídal. Jejich zraky se setkaly. Hleděla do krysařova zraku neklidně a tázavě zároveň. Větvička jasmínu se jí chvěla v ruce.

„Mám milence,“ řekla.

Krysař ji vzal za ruku.

„Nechci ho vidět, nechci o něm slyšet. Víím, že je na světě mnoho ošklivých věcí. Co je mi po tom, pokud mi nepřijdou do cesty. Nechci ho vidět. Ale kdybych ho viděl...“

Hlas krysaře zesmutněl a ztemněl. Znělo to vážně i varovně jako hrana.

„Ne,“ vydechla. Ale z tohoto slova nebylo patrné, co tím myslí. Ocitli se v prudkém spádu, kde nejsou kroky, ale pouze let. Podržel její ruku ve své a ona mu ji nechala. Stiskl. Stiskl ji prudce a vášnivě, že by byla vykřikla

bolestí. Přesto toto stisknutí opětovala; bolest ji omamovala.

„Agnes...“ řekl.

Znělo to jako otázka i prosba.

Pohlédla na něho a usmála se.

„Ano,“ řekla. A bylo zřejmé, co toto »ano« znamenalo. Bylo zcela nahé, bez ostychu a bez výhrad. Děvče ve dveřích podalo krysaři snítku jasmínu.

II

Byl to kout v dobrém hansovním městě Hammeln, tichý a opuštěný kout, skoro, jako by tu nebylo město. Těžké vozy se zbožím tudy nehrčely; nehlučely tu trhy a nejezdili jezdci v bohaté zbroji. Ani procesí tudy nechodila. Pouze hlas zvonu sem zněl z chrámu svaté Trojice v Hammeln; hlas vážný a zádumčivý. Ale ty hlasy, které jsme tak často slyšeli, přestáváme vnímat. Aspoň Agnes, otevřela-li své okénko, slyšela spíše jiné hlasy.

Pod jejími okny byla zahrada v květu, kde zpívali ptáci, vše bzučelo životem a úsměvy na její pozdrav. V zahradě bylo tolik vůní, které opojovaly. A Agnes se zdálo, že je květem mezi květy a vůní mezi vůněmi.

Byl tu také dům s prejzovou střechou, starý a skrytý v zeleni kaštanů. Ale tento dům uměl náhle zjasnět a otevřít se slunci.

Matka krásné Agnes byla žena znavená spíše smutnými příběhy, nežli věkem. Na tyto příběhy vzpomínala s hrůzou a steskem, zimomřivě se chvěla a ploužila se domem jako stín. Slunce a světlo ji lekalo; prchala před ním jako noční pták.

Ale Agnes nevylekalo nic, hleděla s důvěřivým úsměvem do příštích dnů.

Krysař stále pobýval v Hammeln a vyháněl krysy.

Pro město to byla událost. Děti i staří lidé ho doprovázeli na jeho cestách a divili se krysám, které za ním šly slepě do záhuby fascinovány jeho písťalou. Byla sotva slyšitelná pro dobré a počestné občany města jako vzdálené bzučení hmyzu.

A vlny řeky krysy přijaly a pohltily je. Pak je nesly do moře, do vzdáleného moře; nikdy už neporuší dobrou chuť ctihodných kupců hansovního města.

Krysař vyháněl krysy, ale kromě toho měl i jiný důvod, pro který se v Hammeln zdržoval.

III.

Sepp Jörgen byl rybář. Bydlel na břehu Vesery tam, kde se sbíhala s Havolou. Měl malý a chudý domek a vedl ubohý a nuzný život.

Lidé všech cechů v Hammeln se tomuto ubožákovi posmívali, neboť příliš těžko chápal. Byl to dobrý, ale těžkopádný hoch. Říkali, že se usmívá a pláče až příští den, a měli pravdu.

Co se týče ryb, nebylo třeba myšlenek, jen rozhodit síť a čekat. Čekat Sepp Jörgen uměl jako málokdo, trpělivě a odevzdaně; málokdy se však něčeho dočkal. Říkají, že se to stává těm, kteří odevzdaně a trpělivě čekají.

Ale Sepp Jörgen trpělivost neztrácel. Věděl, že den se musí podobat dnu a noc noci. Věděl, že se někteří rodí ke štěstí a jiní ke strastem. Chápal i to, že existují páni v nádherných kožiších, s krásnými řetězy na radnici, kteří poroučejí, a že je chudina v temných, vlhkých doupatech, která je musí poslouchat. To vše věděl, protože to viděl celý svůj život.

Věděl i to, že je nutno uhnout z cesty, jedou-li po říšské silnici opilí lancknechti. To vše chápal, i když byl nechápavý hoch.

Nakonec věděl i to, že se mu všichni posmívají. Druhé rybáři i děvčata v Hammeln. Bolelo ho to a časem mohl těžko říci, co ho bolelo více. Často svíral pěsti a také srdce se mu svíralo. Naštěstí — díky neblahému určení osudu — až příští den. A tak muži, kteří ho uráželi, odcházeli klidně, a ženy, které by byl mohl milovat, mizely v dáli. Byl to jeho osud. A tomu neuniknete.

A přece byl Sepp Jörgen statný hoch silných svalů a pevných pěstí. Nebyl ošklivý, měl dobré srdce a mírné, poněkud zakalené oči.

Vše, co měl, byl drozd v kleci, kterého úzkostlivě opatroval. Uměl to, protože to vše bylo jednoduché a prosté, den co den stejné a den co den krásné, jak se alespoň Jörgenovi zdálo. Drozd v kleci se mu neposmíval ani ho neranil. A bylo-li mu smutno a těžko, dovedl utišit jeho poněkud pošetilé srdce. Rybář Jörgen naslouchal konejšivému a jasnému zpěvu. Zapomínal na špatný lov, na svoji nouzi, na urážky všech v Hammeln i na krásné dívky, které měli jiní a nikdy on. Usmíval se ukolébán zpěvem; a vůbec vše se na něj usmívalo. Ženy přicházely a líbaly ho.

Pták zpíval.

A Sepp Jörgen žil bez obav.

IV

Milenec se jmenoval Kristián a říkali mu dlouhý Kristián. Měl plavé vlasy a modré oči. Měl vše, co může mít občan v Hammeln: počestné rodiče a zachovalé jméno a úctu k radnici i kostelu. Byl zaměstnán v obchodě svého

strýce v podloubí náměstí v Hammeln. Byl to soukenický obchod, známý široko daleko. A protože Kristiánův strýc byl bezdětný, utěšoval se Kristián nadějí, že po něm bude dědit. Chybou bylo pouze to, že již postarší strýc Ondřej neustával ve svých záletech kupce, který může zaplatit, záletech pohoršujících ctihodné město. Dlouhý Kristián dělal, co mohl, aby odváděl pokušení od strýcovy cesty. Dohodil mu paní Gertrudu, starší a již bez svůdnosti, za hospodyni. Strýc Ondřej měl tak málo času pro své lásky! A tak Kristián kolísal mezi úzkostí a nadějí. Kromě toho miloval Agnes.

Vypravoval jí o svých starostech a bezesných nocích, kdy ho myšlenka na svůdnice tlačila jako můra; vypravoval jí o záletech svého strýce s pohoršením, kterého je schopen počestný muž a ohrožený dědic.

Agnes naslouchala.

Její starostí bylo, aby Kristián nevěděl o krysaři a krysař nespátřil Kristiána.

Kristián občas o krysaři mluvil, o jeho zásluhách i o tom, že jeho řemeslo, třeba užitečné, se mu nezdá dost ctihodné.

Agnes naslouchala a souhlasila; tak si alespoň Kristián vysvětloval její mlčení.

Krysař byl stále ještě v Hammeln.

A dlouhý Kristián stále kolísal mezi úzkostí a nadějí.

V

Nad krásným hansovním městem Hammeln — pýchou všech obyvatel, stojí vrch Koppel, který patří mezi jejich neméně pýchu. V neděli měšťané opouštějí brány svého města a svátečně vyparádění stoupají na Koppel. Stoupání je prudké a pot se řine z jejich čel, ale jak je odtud krásný výhled na celé město i kraj!

Stoupat je nutno sosnovým, poněkud ztemnělým a smutným lesem, tak to alespoň občané Hammeln vnímají. Ale nejsmutnější les pozbyde svého smutného rázu, naplní-li ho veselé i rozvážné hovory kupců hansovního města, jejich ctihodných manželek i místních dívek a jinochů.

Nad touto pro většinu vrcholnou sférou, poskytuje vrch Koppel i jiné možnosti. Náhle vyjdete z lesa, jdete okolo roztroušených balvanů, které sem zbloudily před staletími. Vše je zde prosté a velké. Usadte se a pohleďte dolů na město. Vyhřívejte se na slunci a užívejte nedělního klidu, protože kdybyste šli dál, dojdete k propasti.

Otevřená propast je chladná a hluboká a nedohlédnete jejího konce. Hodíte-li tam kámen, padá dlouho. Vrch Koppel má své tajemství; propast není pouhou propastí, ale i cestou. To tvrdí někteří odvážlivci, kteří neváhají jít až na okraj propasti a zkoumat záhady vrchu Koppel.

Nikdo neví nic určitého, pouze říkají, že cesta odtud vede daleko pod zemí. Daleko, přes hory a řeky. Až do Sedmihradska. Říkají to přesto, že nevědí, od koho to slyšeli. Jisté je, že dosud nikdo tuto odvážnou cestu nedokončil, vědí, že dosud nikdo odtud nedošel do sedmihradské země.

Jednoho dne stanul krysař nad touto propastí.

Prošel sosnovým lesem i holým vrchem, kde se vyhřívali hadi v poledním slunci. Krysaře to táhlo dál a dál. Stál až na okraji, mnohem dále, než se kdo z rodáků Hammeln vůbec odvážil. Stál na okraji a zdálo se, že s propastí — milenkou sebevrahů, rozmlouvá.

Jisté je, že propast krysaře lákala; stál nad ní sám a v zamyšlení. Občanům v Hammeln by se nelíbil výraz jeho očí; nebyla tu pouze jedna propast, ale dvě.

VI

Onoho dne ležel Sepp Jörgen na palouku poblíž své chaty s hlavou opřenou o kupu sena. Seno vonělo a Jörgen usnul malátným a těžkým spánkem.

Tehdy se stalo, že na Jörgenův palouk zabloudila dvě děvčata z Hammeln. Byla to Lora, dcera řezbáře Wolframa, a Kätchen, dcera pekaře Grilla. Obě měly plavé vlasy a zvědavé oči a obě byly opilé mládím. Přicházely rozesmáté svou krásou a zkrásnělé svým smíchem. Spící rybář vzbudil jejich zvědavost. Plížily se k němu po špičkách a dívaly se do jeho tváře.

Spící jejich kroky neslyšel. Jeho prsa se zdvíhala a klesala v pravidelném rytmu; jeho košile byla rozhalena; mohly vidět jeho zarostlá a mohutně klenutá prsa.

Lora Wolframová přisedla ke spícímu. Sklonila se nad ním svým pružným tělem a zatajovala dech, aby ho neprobudila. Ale tato opatrnost byla zbytečná; Sepp Jörgen se neprobudil. Také Kätchen nabyla odvahy. Svou měkkou rukou se lehce dotkla kučeravých vlasů spícího. Lehce se zachvěl, jako by to bylo pod dotekem něčeho chladného a ošklivého. A přece ruce Kätchen nebyly ani chladné ani ošklivé. Naopak všichni v Hammeln znali její krásné ruce.

Ale Sepp Jörgen se neprobudil ani přes toto zachvění.

Oči děvčat hořely zvláštním ohněm. Tento tak blízký a lhostejný muž, dráždil ve svém spánku zájem, který jako bdící nikdy nevzbudil. Zdálo se, že vše malicherné, směšné a titěrné, co se pojilo k jeho jménu, se jeho spánkem vytrácí; zbyl tu muž odpočívající v kupě sena.

„Kdyby to nebyl Jörgen...“ pravila Kätchen a krčila rameny.

Dcera řezbáře Wolframa Lora, opakovala: „Kdyby to nebyl Jörgen...“

Chvilí nad spícím seděly, roztoužené a snad něžné, drážděny neurčitými sny o rozkoši a lásce. Vlna opojení zaplavila jejich mladá těla. Così je nutilo do náruče silného a svalnatého hochu.

Seno vonělo a posečené květy v něm.

„Kdyby to nebyl Jörgen,“ opakovala Kätchen trochu lítostivě, „bylo by možné ho milovat. Není ošklivý a jistě by se mu mohl málokdo rovnat v síle. Pravili mi, že s Jörgenem nejsou žerty.“

„...Příští den,“ mínila Lora, „všechno dělá až o den později. Jestli se někdy ožení, jistě si na svou nevěstu vzpomene až druhý den. Chudáček, bude mít smutnou svatební noc!“

Lořina slova končící dušeným smíchem, spáče probudila. V první chvíli se rozhlížel nejistě, neuvědomil si místo ani čas. Zíral na rozpálené tváře děvčat podivným, užaslým pohledem. To bylo příliš mnoho pro bujný rozmar dívek z Hammeln. Vypukly v nehorázný a daleko slyšitelný smích, ve zdravý, smyslný a překypující smích, smích ženy, která by ráda hřešila.

Rybář nechápavě a němě hleděl na smíšky. Pak pomalu vstával stále zahleděný na Kätchen a Loru. Ale to již přesahovalo míru. Kätchen a Lora si náhle vzpomněly, že by neměly být ve společnosti Seppa Jörgena spatřeny, zvláště, vynikla-li u bdícího náhle jeho směšnost. Zmizely dříve, než se mohl Jörgen vzpamatovat. Ještě z dálky bylo možno slyšet jejich nezkrotitelný smích.

Sepp Jörgen stál a nechápal; bylo tomu vždycky tak.

VII

Noc byla vlahá a měsíčná. Náměstí v Hammeln bylo pusté. Ponocný minul starou, pamětihodnou kašnu a pýchu Hammelnských, kašnu s Neptunem a Tritony, a zmizel někde v podloubí. Pak bylo ticho.

Pouze u vrat řezbáře Wolframa (v němž měl počestný pekařský mistr Grill také svůj krámeček) se choulilo cosi jako člověk, ale bylo to nějak zhroucené a nelidské. Mělo to oči, jaké žízňivé oči, upřené na jediný bod!

Když ponocný opodál troubil půlnoc, mihl se pod podloubím soukeník Ondřej, který mířil někam k ženám sídlícím u svatého Ducha. Jeho kroky přerušily noční ticho, ale to, co bylo zhrouceno, se za ním ani neohlédlo.

Pak tudy procházel ponocný; jakési očekávání zbystřilo jeho kroky. Ale ještě než došel ke zhroucenému, ochabla jeho pozornost i zájem. Pokrčil rameny a šel dál. Nebylo spropitné, nebylo nic. Byl to pouze Sepp Jörgen.

Nemluvil. Hleděl na vrata, jako by je svým pohledem měl moc otevřít. Ale vrata byla dobře zamčena. Řezbář Wolfram a pekař Grill určitě spali; možná že také Kätchen a Lora. Okna byla zavřená a nebyla chuť je otevřít.

Seppa Jörgena dětinský pokus vzbudit jejich pozornost stejně nenapadl. Jistě, byly zde drobné kaménky vhodné k upozornění. Ale je marné a celkem zbytečné upozorňovat ženu, která nečeká. Tohle nemoudrý Sepp Jörgen chápal.

Sepp Jörgen sebou nehýbal, ale neznamenal to, že by čekal. Tu se za jeho zády mihl dlouhý a ironický stín krysaře.

Krysař bloudil ulicemi; krysař míval neklidné noci. Sklonil se nad Seppem Jörgenem, který mumlal tichá a přece vášnivá slova:

„Smějete se, ano, smějete se Seppu Jörgenovi. Znáám vás: jsi Lora, dcera řezbáře Wolframa. Jsi Kätchen, dcera pekaře Grilla. Jste krásné... a ještě krásnější, smějete-li se. Je zbytečné vám to říkat, protože o tom velmi dobře víte. Ale je něco, co nevíte a co vám Sepp Jörgen poví. Smějete se, ale není radno se smát muži, byť by to byl Sepp Jörgen. — Je pravda, že pomalu chápu, je pravda, že říkám teprve dnes, co jsem měl říci včera. Vy jste odešly, aniž bych vám odhalil svou bolest. — Neposloucháte, když mluvím; propásl jsem svůj čas jako vždycky. Mnoho lidí se mi už pro to smálo; ale není smích, který by tolik dráždil, jako smích ženy! Oh, jak jste se smály! Krev mi stoupá do hlavy a moje pěst se bezděčně svírá. Jsem sice rybář, ale mám pěsti... takové, že by mohly zaškrtit krásné hrdlo — bílé a krásné hrdlo, jaké tuším u vás.

Proč jste přišly na můj palouk? Nevolaal jsem vás ani nehledal. Nečekal. Přišly jste a sklonily se nad mou tvář. Snil jsem; měl jsem krásné a růžové sny, jaké mívám, když mi zpívá drozd. Ale musím vám říct, že již drozda není. Zaškrtil jsem ho. Bylo to vše, co jsem měl, a už nezaspívá. Nepotěší. V mé chatě bude ticho a mrtvo. Zkusil jsem sílu svých rukou. Je tak krásné rdousit. Procitl jsem ze sna. Jak řezavý to byl smích, jako by se smálo tisíc d'áblů.

A byly to pouze dvě ženy.

Není radno se smát muži, třeba by to byl Jörgen. Nyní je noc a vy spíte, ale kdyby nadešlo ráno a Jörgen se nehnul z místa? A kdo vám řekne, že mi ten prokletý smích přestane znít v uších? Nepřestane-li, běda vám, Loro a Kätchen!

Můj drozd je mrtvý; všechno je mrtvé, co jsem kdy měl. Slyším jen smích... řezavý, pekelný smích...”

Krysař měkce sáhl na rybářovo rameno.

„Vstaň, Jörgene.“

Rybář hleděl tupě a nechápavě. Co mu krysař chtěl?

„Vstaň, Jörgene,“ pokračoval krysař. „Prošel jsem mnoho krajů a viděl mnoho měst. Proto ti říkám, abys vstal. Není dobře klečct.“

Rybář hleděl tupě a nechápavě. Výraz jeho tváře se nezměnil.

„Tvá Kätchen a tvá Lora tě neuslyší. Spí. Kdyby tě uslyšely, tím hůře, Seppe Jörgene. Muž, který klečí, už není mužem.“

Ale Sepp Jörgen neslyšel, hleděl kamsi do oken či do prázdna.

„Chceš-li, Jörgene, řeknu ti celé tajemství; pro dva lidi je jen určitá míra lásky, ohraničená a nezměnitelná. Nemiluj přespříliš, chceš-li být milován; sám vyčerpáš všechnu lásku, určenou pro dva. Přemíra lásky, kterou dáváš, ničí možnost lásky, kterou bys měl brát; to ti radí krysař, který mnoho viděl. Buď, jaký chceš; pouze nedopusť, aby tě měla žena, místo toho, co bys měl mít ženu ty. Buď, jaký chceš; nemusíš být ani zlý. Je to zbytečně hrubé, rybáři. Ale jsi-li dobrý, snaž se skrýt. Vstaň, Jörgene!“

Ale rybář se nepohnul.

Na věži chrámu svaté Trojice odbíjely hodiny.

Krysař mávl rukou. Litoval, ale zhroucené masce u nedoslýchavých vrat domu řezbáře Wolframa nedokázal pomoci.

„Sbohem, Jörgene. Není ti pomoci,“ řekl posléze. „Nebudeš šťastný; ostatně, co je na tom? Štěstí není vrchol. Možná jsi zrozen pro něco lepšího, pokud ne pro štěstí.“

A krysař odcházel.

Nezdálo se, že by si rybář všiml jeho odchodu. Všechno chápal příliš pozdě. Mumlal cosi jednotvárného a smutného do nočního ticha. Žvatlal slova lásky a nenávisti, žvatlal sliby i hrozby. Ale to vše znělo do noci marně.

Krysař zatím zamířil do tiché uličky, k domku, v němž bydlela Agnes, a zaklepal na její okno.

Okno se otevřelo a také dveře.

VIII

V neděli po slavné mši bylo v hospodě „U Žíznivého člověka“ živo a rušno.

Hospoda „U Žíznivého člověka“ byla nejslavnější a nejoblíbenější z těch, co mělo hansovní město Hammeln. Široko daleko jste nepopili lepší víno a kuchařka z krčmy, Černá Líza, se mohla měřit s jakoukoli. Ani hlavy obce nepohrdaly vstupem do klenuté hostinské síně; měly svůj stůl před vetřelci pečlivě chráněný. Vznešení občané okoušeli první nově došlé sudy, oni pronášeli závazné a rozhodné slovo ve věcech kuchyně i veřejného mínění.

V hostinci „U Žíznivého člověka“ se uzavíraly obchody, protože opatrní a rozšafní občané Hammeln se rozehřívali teprve zde; uzavíraly se zde sňatky, protože se opatrní a rozšafní občané měst Hammeln teprve zde začali zamýšlet nad něčím, co by se podobalo lásce asi tak, jako se vrabec podobá orlu. Jestliže občana města Hammeln stihl smutek, šel popít ke Konrádu Rögerovi (tak se jmenoval zavalitý krčmář, dobrý človíček, který nepohrdal poklady vlastního sklepa). Příhodilo-li se však něco radostného, byla to také příležitost popít u Konráda Rögera. Nikdo nedovedl tak bujaře sdílet radost; oslavovaly se zde křtiny a zdálo se,

že křest se koná v Rögerově domě; oslavovaly se jmeniny a vypadalo to, že Röger oslavuje sám.

Bylo-li třeba popíjet tiše, nedovedl to nikdo tak, jako Röger. Bylo-li třeba vypravovat příhody, znal hostinský ty nejrozmarnější a nejdováděivější. Krčmář je cosi jako zpovědník. Röger měl v úctě zpovědní tajemství. Ale před ním nebylo roušky ani záhad. Pohlížel na své spoluobčany veselýma a soucitnýma očima.

Byl to skromný muž, který, kdyby chtěl, by mohl mnoho učinit. Ale Konrád Röger nechtěl nic než blaho krčmy „U Žízivého člověka“. Mluvilo se také o pletkách s Černou Lízou, ale kdy by měl krčmář čas hřešit? Svůj den a svou noc, svůj úsměv i slzy daroval hostům své krčmy.

Jsou hostince, kde dochází k hádkám i ke rvačkám. Rögerovi hosté se málokdy pohádali, ale neporvali se nikdy. Síň krčmy v sobě měla cosi konejšivého a uklidňujícího; lidé sem přicházeli rozohněni svými spory. Za chvíli jako by je tato síň proměnila; po sporu nebylo ani potuchy. Ne snad kvůli tomu, že by se dohodli, ne proto, že by se usmířili. Zítra a snad už dnes, až vyjdou na svěží vzduch, poznají, že nejsou ani o krok blíže; ale zatím, zatím jako by tu všechno nabylo růžových barev.

V Hammeln byli lidé, kteří s ostychem či bez ostychu přiznávali, že nikdy nevystoupili na horu Koppel. Ale nebylo člověka, který by nepobyl „U Žízivého člověka“.

V Hammeln žili lidé, kteří s ostychem či bez ostychu přiznávali, že neznají konšela a dokonce hlavu obce, purkmistra Dörricka. Ale Konráda Rögera znal každý.

Oné neděle seděli u konšelského stolu dva ctihodní a rozšafní sousedé.

První, Gottlieb Frosch, byl truhlář znamenité pověsti, který byl schopen vyhovět komukoli ve městě a nejen v Hammeln. Šest dělníků pracovalo v jeho dílně a také Gottlieb Frosch, třeba konšel, dovedl přiložit ruku k dílu, bylo-li toho třeba. A Froschova práce už něco znamenala! Byl to mohutný muž, skoro obr, o jehož síle se ledacos vypravovalo.

Froschův soused byl Bonifác Strumm. Byl menší a útlejší a byl to krejčí. Také Strumma znali široko daleko. Říkalo se, že sem jezdí bohatí měšťané až z Hannoveru, aby se svěřili zkušenému oku a Strummově zkušené ruce. Vypravovalo se, že ve Strummově dílně pracují tovaryši, kteří přepluli moře a viděli Rýn i Dunaj. Taková byla přitažlivost krejčího Strumma, jehož umění dostihnout bylo nesplněným snem sta a sta roztoužených bloudů.

Bylo tudíž pochopitelné, že tak ctihodným osobám věnoval Röger všestrannou pozornost. Z jejich očí se snažil vyčíst sebeskrytější přání; úzkostlivě dbal, aby se mráček počínající nespokojenosti, který by zatemňoval obzor krčmy „U Žíznavého člověka“, co nejrychleji rozplynul. Röger se zmnohonásoboval a přece, pokud bylo třeba, dovedl včas zmizet. Kousek od konšelského stolu seděl krysař.

Seděl sám.

Občané města Hammeln si nebyli jisti, jak se k němu mají chovat. Bylo jisté, že pro město vykonal platné služby, věděli, že jeho píšťala měla podivuhodnou moc. Přesto zůstávalo něco neobjasněného, co vyvolávalo jejich podezření. Například nevěděli, kdo krysař je, jestli je ctihodné jeho přátelství a správný směr jeho cesty. Nevěděli, jaký je pramen jeho moci nad něčím tak drzým a šeredným, jako jsou krysa. Bylo nejasné, zda kněz

krysařově píš'ale požehnal a i kdyby tak učinil, jaký to byl kněz.

Zde bylo příliš mnoho nejasností a občané v Hammeln milovali jasné věci. Proto seděl krysař sám u svého stolu.

Krysař to mohl všechno pozorovat; zdálo se však, že si svého okolí nevšímá.

Tiše popíjel, a přece sem nepřišel bez důvodu.

Důvod byl prostý:

Na začátku svého pobytu ve městě Hammeln navštívil krysař radnici. Ukázal svou píš'alu a nabídl se, že vyvede všechny krysy z města. Ty byly tehdy natolik nestydaté, že neušetřily ani radnici; dokonce krysa, která se svou ošklivostí podobala kryse na svatbě počestné panny Kateřiny, kdysi porušila důstojnost slavné a velmi důležité schůze konšelů města Hammeln. Byl to čin, který volal o pomstu; a obec, která si snad trochu bez rozmyšlení nezajistila podrobnosti, domluvila s krysařem odměnu, která se nyní, když krysy zmizely, zdála poněkud přemrštěnou. Bylo to sto rýnských, citelná a nepoměrná suma pro obec s ohledem na malou krysařovu námahu. Onoho dne si krysař umínil, že konšelům připomene jejich slovo. Protože se „U Žíznivého člověka“ běžně jednalo o obchodních věcech, nebyl to snad příliš nepřiměřený úmysl. Je nutné však vzít v úvahu, že zde šlo také o obecní věci hodné mimořádného zřetele. A pokud lze upomenout Petra či Pavla, nelze tak snadno upomínat konšela.

Ale krysař, snad že byl rozohněn vínem, o věci příliš neuvažoval. Povstal a zamířil ke konšelskému stolu.

„Jsem krysař,“ pravil a uklonil se před Froschem a Strummem.

Oba dva poněkud užasli nad opovázlivostí krysaře, ale pro hlavy obce není důstojné, aby svůj úžas dávaly najevo. A tak se spokojili něčím, co mohlo být kývnutí,

ale zcela zřejmě kývnutí to nebylo, přestože občané v Hammeln milovali jasně věci.

„Jsem krysař,“ pokračoval odvážlivec, „a vykonal jsem smluvené dílo. Krysy dávno odpluly k moři, ale své rýnské jsem dosud nedostal.“

V krčmě „U Žíznivého člověka“ nastalo napjaté ticho. Případ byl tak pozoruhodný; tak se dosud nikdo neodvážil promluvit s Froschem ani se Strummem. Každý zatajil dech a nemohl se dočkat příští chvíle.

Ale Frosch a Strumm nebyli z těch, kteří by se tak snadno nechali zmást. V tak veřejné síni dokonce byli ochotni přehlédnout nepřiměřenost takových připomínek; Frosch pokrčil rameny a hbitý Strumm krysaři vážně a důstojně vysvětlil důvody, které den předtím přednesl v radě města Hammeln učený a moudrý muž, který byl znalý zvyklostí i práv.

„Především smlouva, o níž mluvíte, není hotová a platná, i když tak byla jednou ze smlouvajících stran — totiž městem Hammeln právoplatně označena. Naproti tomu strana, které by se mělo plnit...“ zde se krejčí Strumm poněkud zarazil v nejistotě, ale po loku vína pokračoval: „...není přesně a právoplatně uvedena, dokonce ve městě Hammeln a okolí je plně neznámá. Protože tedy není jasně prokázáno, jste-li osobou, které by se mělo plnit, nezbyvá, než odložit plnění do chvíle, kdy bude vaše totožnost s mužem, s nímž byla učiněna smlouva, jasně a právoplatně prokázána. Ale i kdyby se prokázala, nelze smlouvu dle místních zvyklostí a obyčejů považovat za uzavřenou, protože se při ní nepronoslo rčení k tomuto úkonu nutné — »K tomu mi dopomáhej Bůh«. Že je toto rčení obvyklé a nutné, může městu potvrdit mnoho svědků.“

Krejčí Strumm se znovu napil a zhluboka si oddechl. Příliš jistě se na této půdě nepohyboval. Gottlieb Frosch uznal tuto chvíli za vhodnou ke zprostředkování.

„Přesto,“ pravil rozvázně, „i kdybyste svou totožnost prokázal, jsem toho názoru, že by vám mzda příslušela. Jsem ochoten, kdybyste nějak rozumně snížil své požadavky, vaše spravedlivé nároky v radě podporovat. Jistě uvážíte, že není tak složité krysy vyhánět. Nesmí se to přeceňovat. Zapískáte a jdou. Kdežto než já vyrobím lože, na kterém můžete spát, je to velká námaha a práce. A přece je moje dílna celý můj život: dělám lože, kolébku i rakev. Je to celý svět, krysaři.“

Bonifác Strumm však Froschovi nechtěl úplně přenechat slovo.

„Šaty dělají člověka,“ rozhodl. „Bez nich je podoben pouhému zvířeti a tropí zvířecí věci. Kdyby nebylo šatů, jak by se rozeznal kněz a jak konšel? Kdyby neměla šaty, jak by se rozeznala počestná dívka od nepočestné? Oblékne-li se někdo, teprve pak se stane člověkem; obléknou-li se šaty vyrobené Bonifácem Strummem, stane se téměř občanem ctihodného hansovního města Hammeln. A je snad něco nad tím, krysaři?“

Hosté „U Žízivého člověka“ byli udiveni trpělivostí konšelů, kteří tak mírnými a rozvážnými slovy odbyli nevhodný krysařův projev. Ale krysař byl vzdálen uznání této umírněnosti. Jeho tváře zrudly, vstal a prudce mával pravicí:

„Jsem krysař,“ rozkřikl se prudce, až se přítomným zdálo, že se venku zachvěla okna. „Jsem krysař a vy poznáte, že jím jsem. Není takového krysaře a nevím, bude-li ho kdy. Vykonal jsem svůj závazek; vy však ne. Mějte se na pozoru!“

Hosté se znovu podívali nad rozvážností konšelů; ani tento projev je nevyvedl z míry. Gottlieb Frosch pak řekl tak tichým a konejšivým hlasem, že hosté smysl jeho slov nechápali:

„Nepochybuji o tom, že se vám věc podaří dokázat. Nabídl jsem vám svou pomoc. Kdybyste však svou mzdu přijal ve výrobcích mé dílny — najdete tam vše, co je zapotřebí k životu i smrti — dalo by se o věci mluvit.“

„Tak jest,“ mínil Bonifác Strumm, „bylo by možné uvažovat o vašich požadavcích, kdybyste přijal polovinu mzdy ve výrobcích mé dílny. — V celém Německu znají Bonifáce Strumma. — Záleží jen na vás, abyste si pomohl k právu.“

Ale po těchto příliš tiše mluvených slovech, které mohli posluchači sotva chápat, krysař vybuchl ještě prudčeji. Nedbal povinné vážnosti ke konšelům a udeřil pěstí o stůl, až sletěla sklenka a zbylé víno se rozlilo.

„Říkáte, že chyběla slova »k tomu mi dopomáhej Bůh« . Nebylo třeba pomoci boží; pomohu si sám.“

A s těmito rouhavými slovy krysař odešel.

IX

Krysař neklidně přecházel síni.

Agnes na něho hleděla s rozšířenými zornicemi. Její oči se nedokázaly odloučit od jeho kroků. Byl ve svém hněvu krásný. Jeho oči planuly znepokojujícím ohněm a všechny jeho pohyby zkrásněly. Agnes se zdálo, jako by vyrůstal; bezděky se ještě více schoulila ve svém koutku u okna. Kupodivu však v této bázni nebylo nic děsivého: spíše ji opojovala. Vyrůstěj, krysaři, krásná Agnes čeká.

Krysař neklidně přecházel po síni.

Nízká klenba nestačila jeho napětí, celý svět by mu nestačil. Nereptal, nehrozil, ale jeho mlčení bylo hrozivější. Bonifác Strumm a Gottlieb Frosch, třebaže to byli vážení konšelé města, by tomuto mlčícímu muži své nabídky neopakovali. Krysař negestikuloval, jeho kroky nebyly hlučné a důrazné; odkud tedy pocházel ten znepokojující dojem němého přecházení?

Agnes se choulila dlouho, neodvažovala se slov ani pohybu. Bála se neznámé krysařovy moci, kterou příliš nechápala, ale které chvílemi podléhala. Bála se a milovala svou bázeň. Milovala také krysaře.

Milovala také dlouhého Kristiána? Možná ho milovala včera. Snad ho bude milovat zítra. Ale nyní v této síni nebyl. Nebyl ani v jejím srdci.

Nikdo nedovedl milovat tak, jak Agnes, a nikdo nedovedl tak zapomínat. Po noci lásky se ráno probouzela s dětskýma nevinnýma očima. Kdyby se jí někdo ptal, řekla by mu přesvědčivě a prostě, aniž by sklopila své jasné a průhledné oči: „Nestalo se nic.“

Této chvíle se však Agnes bála. Přesto tyto chvíle milovala. Její bázeň byla její rozkoší.

Náhle s bezděčným pohybem, pohybem, v němž bylo konejšení matky a lichocením milenky, objala Agnes krysařovo hrdlo. Krysař se zachvěl při doteku těchto nahých rukou.

A toto zachvění váhající posílilo.

„Krysaři,“ zašeptala Agnes chlácholivě a prosebně. Ticho bylo porušeno, kouzlo zmizelo. Krysař se vracel ze svého smělého letu na krotkou půdu města Hammeln.

Ve svém návratu se usmíval. Vše, čím se před okamžikem zabýval, vše, co trápilo jeho mysl, mu připadalo malicherné a prázdné. Sevřel Agnes

železnýma rukama. A mluvil s pohledem do jejích slibujících očí, roztouženě a překotně:

„Mohl bych zahubit Hammeln. Mohl bych zničit Frosche a Strumma. Mohl bych učinit to, že by nezůstala jediná živá bytost v opuštěných městských zdech. To vše bych mohl učinit. Nechce se mi...

Bůh žádal deset spravedlivých, aby ušetřil Sodomu a Gomoru. Chci být skromnější, než byl Bůh.

Stačí mi jediná žena.

Ušetřím Hammeln pro tebe, Agnes.“

Jeho tvář se dotýkala její tváře, jeho tělo jejího těla. Agnes pocítila opojivou radost. Krysař je její. Chápala, jak moc je její. Oči jí zazářily touto jistotou, která se přelévala do srdce, jako vůně májového večera se přelévá do oken.

Srdce Agnes, které ještě před chvílí prudce bušilo, se náhle uklidnilo. Nebyla v něm již bázeň.

Před okamžikem Agnes připadalo, jako by krysař chmurně a znepokojivě vyrůstal. Nyní však vyrůstala ona.

X

Ta noc v Hammeln byla prapodivná.

Podivné sny přepadaly Gottlieba Frosche.

Zdálo se mu, že pracuje ve své dílně, vyhlášené široko daleko. Tisíc postelí z dobrého dřeva, přímo královská objednávka. Jak bylo veselo a rušno! Gottlieb Frosch pracoval a dohlížel na práci; dnes bylo třeba dílo dokončit, a to bude hotovo buď jak buď. Vteřiny nelze propásnout! Továryši obdrží zvláštní mzdu, bude-li dílo hotovo včas!

Hohoho, dílo bude včas hotovo! Gottlieb Frosch zná své lidi.

A dílo bylo hotovo... Hrdým zrakem se konšel rozhlížel po své dílně. Počítal a dopočítal se. Pak se usmál sebevědomým úsměvem.

Náhle však cítil, že zde není sám, který se směje.

Proti němu stál krysař. Frosch pocítil cosi nepříjemného, ale snažil se tento pocit přemoci.

„Zvláštní mzda,“ pravil Wolfgangovi, přednímu z tovaryšů. „Zasloužili jste si ji.“

A mistr tovaryšovi poklepal na rameno.

Ale krysař nechtěl uhnout. Krysař se usmíval. Tak, připadalo Froschovi, se usmívá ďábel.

Ďábel byl slabou stránkou Gottlieba Frosche. Nemluvil o ďáblu rád snad proto, že na něho myslel příliš často. Snažil se však svoji slabost přemoci. Pohlédl krysaři hrdě do tváře.

Nepovedlo se právě potvrdit dobrou pověst slavného Froschova závodu?

Podařilo se mu ve dvou slovech zformulovat všechnu pýchu této chvíle.

„Tisíc postelí,“ řekl.

Krysař z něho nespouštěl oči. Krysař se stále usmíval. Froschova pýcha tála pod úsměvem, který páčil. Ale Frosch nebyl zvyklý tak snadno couvnout.

„Tisíc postelí,“ opakoval. „Královská objednávka. Pouze Frosch se jí mohl ujmout.“

„Tisíc rakví,“ zasyčel krysař.

Frosche zamrazilo a smrtelný pot vyvstával na jeho čele. Pak se rozhlédl.

Stálo zde opravdu tisíc rakví.

Frosch procítl. Tuto podivnou noc už neusnul.

Také Bonifác Strumm už v této podivné noci nespál.

Zdálo se mu, že pracuje ve svém závodě proslaveném po celé říši. Tisíc krásných, nádherných šatů, tisíc šatů,

za které by se nemuseli stydět ani vévodové. Jak rušno bylo ve Strummově závodě! Do půlnoci bylo nutné dokončit dílo. A dílo hotovo bude; Strummův závod se ještě nikdy neopozdil. Raději dělníkům zaplatí zvláštní mzdu, aby povzbudil jejich čilost.

Hohoho, poznáte dochvilnost Bonifáce Strumma. Událi lhůtu, dodrží ji.

A skutečně, sotva odbila půlnoc, konšel se vítězně rozhlédl po své dílně.

Sčítal a dopočítal se. Vypukl ve veselý, se sebou spokojený smích.

Ale ani Bonifác Strumm se nesmál sám; a nesmáli se to jeho tovaryši, kteří zde dleli tak unavení a bledí úmornou prací.

Bonifác Strumm stál tváří v tvář krysařovi. Pocítil něco podobného úzkosti, ale bylo by směšné, aby se konšel města Hammeln bál potulného krysaře.

„Slíbil jsem zvláštní mzdu a dám zvláštní mzdu,“ rozpovídal se Strumm téměř násilím. „Kdo může říci, že bych byl nedostál svému slovu?“

Ale krysař se usmíval. Tak, připadalo Strummovi, se usmívá Satan.

Bonifác Strumm přiliš v Boha nevěřil; neviděl ho v sobě ani v jiných. V Satana věřil spíše; připadal mu pravděpodobnější.

Přesto sebral všechnu svou sílu a pozvedl ke krysaři zrak.

Podarilo se mu ve dvou slovech říci všechnu svou hrdost.

„Tisíc oděvů,“ pravil.

Krysař na něho ale zíral posměšně a němě. Krysařův úsměv lámal veškerou Strummovu pýchu. Naposledy se konšel pokusil o odpor:

„Tisíc oděvů,“ opakoval. „Vše dodáno včas.“

Krysař vypukl v strašný, drtivý smích.

„Tisíc rubášů,“ zasyčelo z jeho úst.

Bezděčně se Strumm ohlédl. Šílená úzkost pak zúžila jeho hrdlo.

Tisíc oděvů se proměnilo v tisíce rubášů. Uprostřed toho viděl svou vlastní bledou tvář, tvář Bonifáce Strumma; a tento druhý Strumm pravil jeho hlasem slavnostní formulí města Hammeln: „K tomu mi dopomáhej Bůh.“

Také Bonifác Strumm neusnul tuto noc.

XI

Ale také krysař probděl noc.

Agnes usnula mezi láskou. Nevysvětlitelný neklid krysaři nedal spát. Myslel si snad, že by ho někdo okradl, kdyby usnul. Ale kdo může okrást krysaře?

Krysař přesto naslouchal, jako by slyšel něčí kroky. Neuslyšel nic než rytmický dech spící.

Jen pomalu řídla tma; přicházel první úsvit, tak brzký v měsíci květnu.

Krysař tento úsvit pozdravil; vracel mu Agnes.

Podepřel se o pelest lože a díval se na ni.

Spala klidně, jak spí spravedliví; spala klidná a nevinná. Její útlé, křehké a čisté tělo tu leželo v jímavé bezmocnosti.

Krysař se zahleděl do jejího obličej, který mu odhalovalo svítání. Byl to skoro dětský obličej. Jakmile se její oči zavřely, bylo v něm něco plachého a něžného.

Jakým tajemstvím se dovedla tato žena proměňovat v pannu? Krysař při spatření této spící, zapomínal na vše, co bylo. Byl by přísahal, že se jí nikdy nedotkl.

Nezvyklá něha, kterou nikdy předtím nepocítil, zalila jeho tvrdé srdce. Krysař zatajil dech a seděl bez hnutí v obavě, že Agnes probudí a oloupí ji o toto ranní kouzlo.

Snila. O čem asi snila? O panence, o dětských hrách, o motýlech, kteří ulétají?

A krysaře ranila úzkost.

Nikdy se mu Agnes nezdála tak krásnou; nikdy necítil, jak snadno porušitelná a mizivá je krása ženy. O něco více, o něco méně a najednou je veta po kouzlu a po půvabu. Krysař může mnoho. Může vyvést krysy a může vylidnit města. Nemůže však zadržet čas.

Agnes spala; krysař na okamžik zatoužil ji probudit polibky, aby se zbavil svého neklidu. Ale zalekl se vlastní myšlenky, vždyť by spící o něco olupoval.

Tato noc byla podivná, podivné bylo i ráno.

Krysař se nakláněl nad křehkým tělem té, které se v ranním svítání neodvážil dotknout. Neklid v jeho tuláckém srdci rostl. Kdo přijde, aby ho oloupil? Kdy a kudy přijde?

Krysař prošel mnoha městy a mnoha zeměmi. Prošel jimi, aby poutal, ale aby sám nebyl spoutaný.

Teprve dnešní noc pocítil něco, jako pouta. Opustil města a opustil země, a touha ho nikdy neroztesknila; nehleděl nikdy zpět, ale kupředu. Bylo mu náhle jasné, že takto město Hammeln neopustí.

Myšlenka, že by se mohl nechat připoutat, se mu zdála směšná a absurdní. Ale tato směšná a absurdní myšlenka se vracela. Nakonec se nezdála ani směšná, ani absurdní.

Krysaři bylo divně.

Jeho srdce ztěžklo, jako by nosilo hoře tisíců. A stalo se lehké, jako by nosilo jejich radost.

Doširoka otevřel oči.

Toto ráno přerodilo svět. Včerejšky měly svou radost a svou bolest. Ale včerejší radost byla stínem dnešní radosti a včerejší stín byl stínem dnešního bolu. Kdysi, když stál hoch-krysař na břehu moře, v dálce plula loď a její plachty se dmuly. Hoch na pobřeží přepadla touha pozdravit cestu, ať je jakákoli. Zdráva buď, lodi! Zdrávi, kteří na ní plujete! Šťastní, kteří ztroskotáte!

Hoch volal tato slova, vyzývající osudy. Muži se nyní vracela. Jak mohutnější však byla tato pozdní ozvěna!

Krysařův neklid se stával nesnesitelný. Krev prudce kolotala v jeho žilách. Tělo žádalo pohyb, ruch a činy. Lehce se svezl z lože, ale jeho pohyb přece jen spící probudil. Napůl procitla, pootevřela oči, dotkla se rukou krysařova čela a řekla: „Zůstaň.“

Ale to bylo to, co krysař nemohl. Posečkal několik vteřin. Agnes znovu usnula; přivřela oči a její ruce bezvládně klesly.

Krysař odcházel tiše, zcela tiše.

Krysař vyšel do zahrady. Jaká to však byla zahrada! Keře i záhony byly nové; stromy sypaly tolik květů na cestu!

Krysař se zahleděl na nebe. Bylo čisté, jasné a větší než včera. Byl to den, ale v prvních počátcích svého zrození. Slunce, ale ještě jako červánek.

Krysař se zahleděl na zemi. Byla čistá a svěží ranní rosou. A také vlastní srdce bylo čisté a jasné.

Spoután? Proč ne? Jaký let v těchto poutech! Jak vysoko je možné se vznést!

Věž chrámu svaté Trojice je vysoko. Ale jak je nízká při jeho letu!

Spoután? Ano. Ale při mnohém poutu se poutá i svět.

Ranní větřík osvěžuje horké skráně; jak lichotivý je to dotek!

A květy voní. Množství květů všech barev a všech vůní. Kterýkoli z nich lze utrhnout. Všechny tu čekají na krysaře.

Lehkým a vítězným pohybem ruky sáhl krysař po jednom z nejkrásnějších květů. Vnitřní neklid zastavil jeho ruku.

Rozhlédl se...

Jak byl svět krásný!

Hle, za městem Hammeln se rýsuje hora Koppel. Hora Koppel je vysoko, mnohem vyšší než chrám svaté Trojice. Ale jeho letu také nestačí.

A jsou vyšší a vyšší hory. Mnohé viděl a mnohé ještě uvidí.

Jeho letu nedostačí!

Krásný svět a jak je krásné ho mít! Jak krásné je mít kouzelný nástroj, který může vše. Papež má moc; co je však moc papežova proti moci krysařovy píšťaly? Císař má moc, ale co svede proti zvukům, které umí vyloudit krysař?

Tak chtěl krysař obelstít neklid své duše. Nebylo však možné obelstít sám sebe.

Krysařův do daleka rozlétlý zrak se setkal s jakýmsi temným bodem mezi tolika jasnými a čarovnými předměty. Temný bod byl nepatrný; blížil se však a rostl.

Nebylo to nic podivného; byl to pouze muž, který se blížil.

V chůzi přicházejícího nebylo nic mimořádného. Nebyla ani příliš kvapná, ani příliš pomalá. Občané města nemilují kvap; jsou však zvyklí přicházet včas.

Rozhodně to byl občan z Hammeln.

Tohoto muže krysař neviděl a neznal; tohoto muže si ani nepřál vidět a poznat. Nejméně si ho přál vidět a poznat právě v tomto zvláštním ránu.

Ale muž se blížil určitým krokem člověka, který má cíl. Srdce krysaře bylo ještě tak těžké, jako by neslo hoře tisíců, ale lehkost, která nosí radosti tisíců, se už vytratila. Každé dítě v Hammeln mohlo krysaři tohoto muže, který se zastavil u plotu, jmenovat. Každé dítě znalo dlouhého Kristiána.

XII

Stáli proti sobě.

Příchozí zamračeně pohlédl na krysaře. Jeho podezřívavé oči hledaly, čeho by se zachytily, ale krysař těmto skoro mramorovým očím klidně unikal. Kristiánova pěst se bezděčně sevřela; výraz krysaře se však neměnil. Čekal. Kristián hledal slova a jeho pobouření rostlo tím, že je nenalézal.

Tu zalétl Kristiánův pohled od krysaře k blízkým dveřím a jeho nevraživé oko jako by odměřovalo vzdálenost. Tato nepatrná vzdálenost ho nechala promluvit:

„Znám vás. Jste krysař.“

Krysař pokynul hlavou a mlčel. Kristiánův tón byl jízlivý... ale jeho jízlivost vyzněla naplano. Ani rys se nepohnul v krysařově tváři. Naopak se jeho oči rozjasnily a svýma očima držel Kristiána jako žalářík vězně.

Ale Kristián se se svým vězením nechtěl ještě smířit a opět promluvil:

„Co zde činíte, krysaři? Co chcete vůbec v Hammeln?“

Krysař se naklonil k růžovému keři a utrl jeho nejkrásnější květ.

„Co činím — vidíte. Voním k růži.“

Kristiánovy pichlavé oči vzplanuly zlým ohněm.

„Krysaři nepřísluší vonět k růžím. A jste přece krysař.“

„Krysař, ano. Jsem k vašim službám. Topím krysy, chcete-li a chci-li já. Utopil jsem mnoho krys v Hammeln, ale dnes se mi nechce je topit.“

„Jste v cizí zahradě, krysaři.“

„Jsem na místě, kde cítím krysy. Páni konšelé a vy se domníváte, že v Hammeln už krysy nejsou. Klamete se, jako se klamou oni. Jsou zde a tuším, že nedaleko. Mám proto jasný smysl: řemeslo! A nemyslete si, že jsem byl »U Žíznivého člověka« jen proto, že vidím krysy... mnoho krys... »Žíznivý člověk« se mi nelíbí; krčmář Röger je příliš roztomilý a má příliš trpké víno. Jsem střizlivý. Ale krysy jsou zde. Pouze se staly ostýchavější. Dříve byly dotěrné, vyskakovaly až na stůl. Ale kdo vám ručí za to, že se nestanou znovu dotěrnými?“

„Je to naše starost, krysaři: dovedeme je zkrotit!“

„S pomocí mé píšťaly. Ale radím vám, příteli, mějte se na pozoru před mou píšťalou. Krysy hynou, slyší-li její zvuk; a vy si nepřejte ji kdy slyšet.“

A krysař pohledem přeměřil zahradu v květu, domek v květu i dlouhého Kristiána, odcházel pomalými a vážnými kroky.

Kristián za ním nechápavě hleděl. Byl by teď chtěl říci ještě mnoho; slova se tlačila na jeho rty. Ale krysař byl již vzdálený. Dlouhý Kristián zavrtěl hlavou a kráčel ke dveřím.

Agnes ještě spala.

Kristián hleděl na spící a hlavou mu hučela krysařova slova. Spící byla stále zřetelnější a krysař mizel v mlze.

Agnes ještě spala se svým dětským, nevinným výrazem.

XIII

Krysař jde. Jeho srdce je lehké. Ranní setkání bylo jen mrak, který pluje po nebi, aby se pak rozptýlil. Nyní je zcela jasné nebe. Nikdy takové nebe nebylo.

Všechny krysařovy schopnosti jako by se stupňovaly a násobily. Vidí až daleko do hor, slyší nejvzdálenější a nejtíšší zvuky. Kráčí a jako by měl sedmimílové střevice, rychle mu ubíhá jeho cesta. Krysař jde; ale spíše se zdá, jako by okolo něho přecházela krajina. Zdi Hammeln jsou těsné; ulice příliš úzké. Krysař opouští Hammeln. Opouští je, aby se vrátil? Neví to sám. Jde branou. U brány sedí žebrák. Je slepý a starý; je skloněn chorobou i věkem. Sedí a prosí.

Krysař mu hodil peníz. Žebrák jej ohmatává a jeho rty monotónně opakují: „Mnoho štěstí, poutníku.“

Pak přijdou pole. V ranním jitru se na nich pracuje; hlasy mužů a žen zní z jejich lánů, pronikají svěžím a čistým vzduchem, který dýchá krysař. Zní bujně a vesele a krysař se domnívá, že rozumí řeči těchto lidí.

Opodál jsou pastviny. Pasou se na nich krávy. Jak je krysař mívá, pozvednou své hlavy a klidně a nasyceně zabučí. A krysař se domnívá, že rozumí řeči zvířat.

A pak vstupuje do lesa. Je to hájemství Panny Marie. Ctíhodný a starý les! Zná všechny lásky synků a dcerek města Hammeln; zná všechny jejich rozkoše a boly. Zná štěstí a zradu lásky; zná vzplanutí a ochabnutí. Má pro to vše tajemné skrýše a útulky.

Na hoře Koppel je také les. Ale jak zasmušilý je sosnový les, srovnáte-li jej s dubovým! A s dubovým lesem v jarním ránu, svěžím, živým, uklidňujícím! Ve větvích starých dubů i v dubovém mlází jako by vítali nové jitra. A krysař se domníval, že rozumí řeči ptáků...

Bylo však místo, kde bylo ticho. Bylo to u obrazu Panny Marie. Na místě, kde byl obraz, se již dávno stal zločin. Zabili bohatého kupce vracejícího se z trhu. Vrazi nebyli nikdy vypátráni, ale vdova nechala postavit obraz Panny Marie na místě zlého činu. Jak podivné! Bylo tu němě a smutně. Vedl-li jsi tudy psa, skučel a kňučel; ptáci přelétali plaše, aniž by zde zahnízdili. Tak alespoň mluvili občané z Hammeln. Jisté je, že nebylo klidnějšího a tiššího místa v tomto lese.

Jak chvílemi vanul vítr, chvělo se listí.

A krysař se domníval, že rozumí šelestu listí.

Zeleň se otevřela a blýskla jí hladina řeky. Ještě svěžejší vzduch ovanul krysařovu hlavu.

Zde byl daleko, daleko od města. Nebylo ani stopy po chrámu svaté Trojice. Ani vrch Koppel nebylo vidět. Vlny, které mījely, netušily nic o Gottliebu Froschovi a Bonifáci Strummovi, přestože byli slavní široko daleko.

Tiše plynuly tyto vody a krysaři se zdálo, že rozumí tichému míjení vod.

Slavné bylo krysařovo zamyšlení; jako by v něm hovořily časy a prostory.

— — Jsem minulost, pravil hlas.

— — Jsem budoucnost, odpovídal jiný.

— — Jsem krásná, mluvila minulost.

— — Budu krásnější, slibovala budoucnost.

— — Měla jsem vše: úsměvy, slzy, sen i procitnutí, děla minulost.

— — Budu mít vše: úsměvy, slzy, sen i procitnutí, řekla budoucnost.

Mezi hovorem minulosti a budoucnosti — jaká to přítomnost!

Na vrcholu, na němž krysař stál, mohl přehlédnout celý kraj: opuštěný a zemi zaslíbenou. A z vrcholu, na němž stál, krysař cítil, jak krásné je žít.

Krysař se zahleděl na hladinu řeky.

Plula po ní loď; zpočátku se krysaři zdálo, že je loď prázdná, ale brzy bylo zřejmé, že se na jejím dnu choulí spáček. Vlny unášely loď; loď plula po proudu, který ji zanášel ke krysařovu břehu — Okamžik a loďka narazí.

„Hohoho!“ volal krysař.

Spící se neprobudil.

„Hoho!“ volal krysař znovu. Současně loď narazila o větev stromu, vyčnívající nad řeku. Prudký otřes spícího probudil. Zvedl se a hleděl na krysaře rozespálýma očima.

Krysař poznal Jörgena. — Nedovedl říci, proč ho rozlaďuje právě nebohý a bezvýznamný rybář, který mu nikdy nedokázal ublížit: „Usnul jsi,“ pravil.

„Usnul jsem,“ pravil Jörgen smutně a měkce.

„Domníval jsem se, že opět přijdou ony. Ale usnul jsem a nepřišly. Nebo bych to byl zaspal?“

Jörgenův výraz byl zoufale směšný, ale krysař se nesmál.

„Budu se muset vrátit,“ mínil rybář. „Je to daleko a proti proudu. Bude to těžká cesta. A mé sítě jsou prázdné; bude to hladový den.“

Jörgenův výraz se stal ještě žalostnější. Ale i nyní krysař odolal smíchu — vzpomněl si na slova pronesená nedávné noci: „Mějte ženy, ale nedopouštějte, aby ženy měly vás.“

XIV

Krysař se vracel do Hammeln. Neklid ho vypudil ze zdí města, ale mnohem dotěrněji ho tam vracel.

Krysař šel po kraji řeky. Tvořila záhyby, vinula se klikatě lesem, loukami i vrbovím.

V lese si hrály děti. Byla to děvčátka. Měla své panenky, hrubé a neumělé panenky. Laskala je a tiskla na prsa s něžným promlouváním: „Mé dítě...“

Krysař se zadíval na řeku, po níž plula Jörgenova loď.

Na louce sekali sekáči trávu, která mámivě voněla.

„Jak se daří tvé ženě?“ ptal se druh druhá ve chvíli odpočinku.

„Chválabohu, je zdráva. Chodí už; vše je v pořádku.“

„A dítě?“

„Zdrávo.“ A veselým a hrdým tázaný řekl: „Je to hezký hoch.“

Krysař se zadíval na řeku. Jörgenova loď se zpožďovala. Proud se stával silnější.

Ve vrbovím se na vykotlaných vrbách vyhřívali dva starci na slunci.

„Bylo to mé poslední dítě a také je mrtvé,“ řekl první smutným a unaveným hlasem.

„Všechny mé děti žijí, ale jako by zemřely,“ vzdychl soused na protějším pahýlu.

Poposedl ze stínu a zimomřivě hledal slunce, které uskočilo.

Krysař se zadíval na řeknu. Jörgenovu lodici nebylo vidět, přestože se zmírnil proud. Byl Jörgen unaven? Vzdal se zápasu?

Krysař šel. Jak dlouho už jde, nevěděl, ale podle slunce dovedl poznat, že je pozdě a schyluje se k večeru. Jak dlouho ještě půjde? Také to nevěděl; jen to, že je nutné jít, aby došel včas, než zavřou brány města.

„Mnoho štěstí, poutníku,“ řekl někdo. Krysař se ohlédl. Není to žebrák z brány? Ale kde by se zde vzal nebožák, který se od domu k domu sotva dovleče?

„Mnoho štěstí, poutníku,“ znělo to posměšně a vyzývavě, ale nyní to nebyl starý žebrák, nýbrž dlouhý Kristián, který volal.

Usmál se. Dlouhý Kristián je v krámě svého strýce: neopovází se bez důvodu opustit Hammeln. V Hammeln se den lehkovážně neztrácí. Ale kdo to mluví za něj?

Ráno, na cestě sem, krysař všemu rozuměl: lidem, zvířatům, ptákům, listí a vodě. A nyní že by neslyšel nic, než posměšný a vyzývavý hlas?

A co činí nepokojným jeho hrdé nitro? Krysař jde, kam chce, zastaví se, kde chce, a odejde, kdy chce. Byl by opravdu zajat?

Hrdě sáhl po své píšťale. Zajisté, je zde. Nevzal mu ji nikdo a sám sebou je bezpečný, dokud jí vládne. Neztratil nic ze své moci. Pouze...

Pouze klid krysař nemá. Blíží se večer. Vráť se včas? Neuzavrou mu brány města?

Co by to pro krysaře znamenalo? Musí pak přespat v Hammeln? Ve městě, které mu ještě před krátkým časem bylo tak cizí? Krysař prošel mnoho zemí a mnoho měst a k žádnému, které jednou opustil, nebyl puzen tak neodolatelnou mocí. Krysař se chce vzbouřit a opravdu se vzbouří. Usmyslí si přespat venku. Opravdu se položí do měkké trávy. Noc je vlahá a krásná. Chce vidět hvězdy, chce být daleko od lidí!

Leží v trávě, ale země ho začíná pálit a neklid se stupňuje. Krysař je poražen a vstává.

Jeho porážka na sebe bere masku vítězství. Snad by se nebál vrátit do Hammeln! Kdo mu může zapovědět návrat? Má ještě s některým k vyřízení své účty. Jsou tu, dejme tomu, Frosch a Strumm. Jsou tu všichni konšelé. A je tu dlouhý Kristián...

Proč vzpomíná na dlouhého Kristiána? Co s ním má co do činění? Je mu lhostejný jako kámen u cesty, který jste minuli. Nezná ho a nechce ho znát. Proč se mu stále vrací na mysl?

A proč se jeho myšlenky vracejí k domu, který ráno opustil? Neměl ho opouštět nebo se neměl vracet. To je jasné. Přese všechno dovede krysař jasně myslet.

Rychleji, rychleji jde krysař. Ale jeho krok už není tak lehký, jako byl ráno. Sedmimílové střevíce zmizely, nebo ztratily svou moc. Jak se zdá, jde krysař tak, jako všichni ostatní lidé. Jde jako koňselé z Hammeln. Jde jako Kristián. Jenže teď trochu zrychlil krok, a to není hodno koňselů. Kristián si to smí spíše dovolit, čeká-li bohatý zákazník.

Ale ten na krysaře nečeká. Nečeká ho snad vůbec nikdo.

A přece se krysař vrací do brány města Hammeln.

Ještě je otevřeno, bohudík. Krysař se rozhlédl: žebrák tu není. Odplazil se domů?

„Mnoho štěstí, poutníku.“ Jak ho pronásledovala tato bezvýznamná slova! Jakým posměchem ho šlehala. Proč posměch?

Není radno se krysaři smát. Občané v Hammeln nyní většinou spí, ale mohli by být probuzeni kvůli něčemu málo příjemnému.

Tak uvažuje krysař; a zatímco tak rozumuje, zavírá se s rachotem za jeho zády brána města.

Krysař se ohlédně — a brána je zavřena. Jako by se za ním zavírala nastražená past!

XV

Od poslední krysařovy návštěvy „U Žíznivého člověka“ již uplynula řada dní.

Jeho nepřiměřená, při odchodu vyřčená slova, v krčmě vzbudila rozruch. Nikdo si předtím — a mnoho bylo v Rögerově krčmě — nedovolil žádný opovážlivý výrok proti městským konšelům. To mohl učinit pouze někdo přespolní, někdo, o jehož minulosti a původu se nic nevědělo, ale myslet se mohlo vše.

Příští den se všeobecně hovořilo o krysařových hrozbách.

Třetí den se stala jakási významná událost: Stázi Dörricková, choť purkmistra v Hammeln, porodila dvojčata a zemřela tentýž den. Vážná, ba smutná událost byla přetrásána s účastí; sice si ten či onen během večera vzpomněl na krysaře, ale jeho hrozby jim už nepřipadaly tak nebezpečné.

Když uplynul ještě jeden den a nic se nepřihodilo, zmizel neklid, který nebylo možno dříve popřít. Rozhodně bylo pouhým tlachem, co se ještě včera zdálo nebezpečnou hrozbou. Z krysaře mluvilo víno přechovávané ve sklepě dobrého Rögera; krysař pil jeho dobrý ročník.

A pak se vůbec zapomínalo. Ve městě Hammeln se zapomínalo rychle. Včera milovali a dnes o tom nic nevěděli. Včera nenáviděli a dnes to byla pohádka pro děti. Včera se báli a dnes chodili Bonifác Strumm a Gottlieb Frosch klidně pod podloubím náměstí.

Krysař nevěděl, co ho táhne k „Žíznivému člověku“, kam už nikdy nehodlal vstoupit. Šel bezděčně, skoro v zamyšlení. Procházel klikatými uličkami, neslyšel vábivé hlasy ani milostný šepot. Šel, až se ocitl na náměstí před chrámem svaté Trojice.

Na chrámu, vysoko mezi chrličí, byl ďábel s posměšnou a cynickou grimasou; ďábel, který si je jist svou věcí.

Jeho kozlí obličej se skláněl nad Hammeln; a jeho tvůrce dovedl skutečně cosi démonického vložit do jeho rysů.

Častokrát se krysař při svém procházení zadíval na Pokušitele; také dnes přivábil jeho zrak.

Kozlí obličej hleděl do jasné měsíční noci; krysařovi se zdálo, že slyší syčet zlomyslný smích. Ohlédl se, ale nebyl tu nikdo.

Smál se to snad ďábel tam nahoře?

Krysař nebyl pověřčivý ani zbabělec; zahleděl se nahoru a svůj zrak nesklonil. Co chce ten kozlí obličej tam nahoře? A co mu chce jeho zlomyslný smích? Krysař hleděl a nerozuměl tomuto smíchu; tolik však chápal, že je to nepřátelský smích. Nuže, dovede-li se smát tam nahoře, proč nesestoupí k němu? Uvidí, bojí-li se ho krysař!

Ďábel se ještě smál; nyní se však krysaři zdálo, že rozumí jeho slovu.

„Jdi,“ šeptal ďábel.

Krysař rozuměl: ano, chce, aby šel k „Žíznivému člověku“. Byla to moc, která ho pudila. Co ho tam čeká? Jaká osidla nastrojil ten nahoře! Buď jak buď, krysař půjde.

Ďábel se ještě smál; krysař to věděl, byť ho neviděl. Kráčel temnou uličkou k „Žíznivému člověku“. Na ulicích se zvedl vítr. Když krysař míjel zahradu Uršuly, vdovy po pláteníku Lampovi, zdálo se mu, že se všechny květy v zahradě chvějí zimou.

I když vítr, který se zvedl, fičel dotěrně a nepřívětivě, krysař se nezachvěl.

XVI

„U Žíznivého člověka“ bylo pusto.

Stalo se tak proto, že přišel cizinec v černém plášti magistra s řetězem na hrdle; cizinec, jehož jméno nikdo z domácích neznal. Hned po cizincově příchodu začalo být některým podivně: cítili neklid a tvrdili, že cizinec páchne sírou. Hosté se pomalu vytráceli a na stůl, kde seděl cizinec sám, vrhali své nespokojené pohledy. Poslední host odešel krátce před krysařovým vstupem.

Byla to ne příliš příjemná příhoda pro krčmáře, ale ten neměl odvahu zakročit včas. Nyní bylo pozdě, už se nic nedalo zachránit, zkazit však mnoho. Tato úvaha činila Rögera opatrným.

Nedovedl však zatajit svou mrzutost. Přecházel zamračeně a skoro nevrle síní — pouze když se přiblížil ke stolu, u něhož dlel cizinec, vnutil své tváři strnulý a namáhavý úsměv. Pouze Černá Líza byla veselá; její rozpustilost rostla vyprazdňováním se krčmy. Měla naději, že bude moci dříve ke svému milému.

Když krysař vstupoval, zastavil se na okamžik na prahu a rozhlížel se kolem sebe.

Aniž si uvědomil zvláštnost svého chování, prošel skoro celou síň a usedl u stolu osamělého hosta.

Změřili se pohledem.

Muž v černém hávu magistra měl bledé, vyhublé tváře a dlouhý, černý vous. Jeho pohled byl zpytavý a neklidný. Chvilími se chtěl mnoho ptát a chvilími mnoho zamlčoval. Vypadalo to, jako by se chtěl náhle rozplynout a uniknout. Komu? Čemu?

Černá Líza napjala sluch. Hostinský Röger napnul sluch. Snad se nyní něco doví o záhadném a málo vítaném cizinci.

Cizinec na krysaře hleděl pohledem člověka, který se setkává s dávným známým a navíc se s ním nesetkává jen nahodile.

„Jste krysař,“ pravil.

„Ano,“ řekl oslovený. A zdálo se mu, že chápe: je to vyslanec toho nahoře.

„Čekám zde na vás.“

„Kdo vám řekl, že přijdu?“

Krysař se tázal, ale byl si vědom toho, jaká přijde odpověď.

„On,“ odvětil muž v hávu magistra a poněkud ztišil svůj hlas, aby Černá Líza a Röger neslyšeli. Pak vypukl v tichý, tlumený smích. Z jeho očí vyšlehl oheň.

Teprve nyní se krysaři zdálo, že se tyto dosud přimhouřené oči docela rozevřely.

„On,“ opakoval krysař po cizinci. „A co chce?“

„On toho mnoho ví,“ zašeptal cizinec. „On toho mnoho dovede!“

„Kdo jste, cizinče, a co mi chcete?“ tázal se krysař zamyšleně.

Muž v černém hávu se opět usmál.

„Jsem magister Faustus z Wittenberka. Muž, kterému On slouží.“

„A co mi chcete, magistře?“

„Jsme bratři, krysaři. Přišel jsem vám podat ruce.“

„Krysař nemá bratry; krysař je sám. Nepotřebuji nikoho.“

„Pravíte tak a klamete jiné i sebe. Potřebujete ho. Dovede velmi mnoho; více, než si dovedete představit. Chcete, abych vám to ukázal?“

A magister pokynul krčmáři, aby přinesl nové láhve. Když se tak stalo, nalil svou sklenici až po okraj a vyprázdnil ji jedním douškem. Jeho bledé tváře se zarděly vínem i rozčilením.

„Před hodinou jsem byl ve Wittenberku; věříte tomu?“

„Snad.“

„Nejsou pro mne hranice. Není pro mne nemožností!“

„S jeho pomocí?“

„Ano.“

„A zač vám slouží?“

„Vidím, že se dorozumíme, krysaři. Povím vám vše, co chcete. Hledáte pravdu, příteli? Chcete poznání?“

„Topím krysy, magistře. To je můj úkol.“

„Jste stvořen k něčemu většímu, než abyste topil pouze krysy. To není vše, krysaři; chcete ještě více...“

„Miluji Agnes...“

„Milovat ženu není lepší než topit krysy... Chcete více... A řeknu vám, co je třeba. Po Wittenberku říkají, že jsem prodal duši ďáblu. Nevěřte tomu. Především duše není, to pravím já, magister Faustus z Wittenberka. Ale srdce je a já prodal své srdce.“

Nový dušený smích zjitřil neklidné krysařovo nitro.

„Nechci prodávat ani kupovat,“ vybuchl. „Nepotřebuji nic. Jsem silný.“

„Klamete se, krysaři — jistě nyní poznáte, že jste se klamal. Uvažoval jsem také tak. Kolikrát jsem se mýlil! Co jsem ztratil času a síl! I síly se mohou vrátit, čas se ale nikdy nevrátí. A nyní — nyní je vše lehké a snadné. A nestálo to mnoho. Pouze srdce; srdce je drobná a zcela zbytečná věc. Lidé však umírají na zbytečné věci. Máte píšťalu, krysaři. Co byste mohl učinit ze své píšťaly! Mohl byste těšit i ubíjet. Nevěříte? Mám vám ukázat, co může? Mám vám ukázat, co mohu?“

A magister ukázal na líného a vypaseného kocoura, který předl u krbu.

„Vidíte toho kocoura? Chcete, abych z něho učinil tygra?“

„Učiňte,“ děl s úsměvem krysař.

Magister zamumlal nesrozumitelná slova a učinil podivný pohyb, znamení kříže, které končilo posměšným a rouhavým gestem. Poté s výrazem sebevědomí zkřížil ruce na prsou.

„Nuže, pohleďte!“

Krysař upřel pohled na kocoura. Ani se nepohnul, klidně u kamen předl jako dřívě. Poté se krysař zahleděl na magistra. Jeho oči byly plné hrůzy a pýchy. Bezpochyby byl pro něho kocour tygrem, který je připraven ke skoku a zkrocen pouze jeho mocným pohledem. Magister uchopil krysařovu ruku a konejšivě mu šeptal:

„Je hrozný. Ale nebojte se: vám neublíží.“

Váhal dvě, tři vteřiny, chtěl se nasytit svým děsem. Pak opět promluvil jakási nesrozumitelná slova a učinil svůj zaklínací pohyb. Poté se na krysaře tázavě obrátil:

„Nyní věříte?“

Krysař zavrtěl hlavou.

„Nestačí vám to? Učiním více. Chcete vidět palác kalifů? Chcete vidět Alhambru?“

A znovu magister šeptal a gestikuloval a znovu naplnil jeho oči úžas ze spatřených věcí. Ale krysař neviděl Alhambru, magistrovi tak zřetelnou, viděl jen okrouhlé dubové stoly v Rögerově krčmě.

Pohled plný očekávání, který magister upjal na krysaře, přešel v pohled plný zklamání, který nechápe nechápajícího.

„Ještě ne? Ještě to nestačí?“

Magister se zamyslel.

„Učiním tedy více,“ pravil posléze a hleděl na Černou Lízu, která stála ve dveřích a pochechtávala se pohybům neznámého hosta.

„Vizte tuto ženu. Je hrubá, sprostá, ubohá! Chcete, abych z ní učinil Helenu, pro niž se vraždili Trojští a Achajci? Chcete, abych z ní smyl kal orgií a hnus hříchu? Mohu to a učiním tak!“

Krysař mlčel.

A magister opakoval svůj pokus. Opět zamumlal svou formulku a hleděl na Černou Lízu, která se svíjela bujným smíchem. Ale její smích magistra nezmátl. Opět zvedl ruku, jako by žehnal a nedožehnal.

„Vizte, toť ona!“

Když krysař uslyšel magistrova jásavá slova, pohlédł nejprve na něho. Magister nepochybně viděl něco vzácného a krásného. Byl všecek opojen a zmámen. Jeho oči se nedokázaly odloučit od jednoho bodu a jeho ramena se rozepjala, jako by chtěla toto prázdno obejmout. Nebylo pochyb: pro něho to byla pohádka, kouzlo, zázrak — neuvěřitelný a velký zázrak.

A krysař se skoro s jakousi bázní zadíval nyní na to, co mělo být Helenou. Ve dveřích ještě stála Černá Líza, příliš skutečná, jak ji znalo celé město Hammeln, jak ji znali všichni její milenci. A smála se hrubým a hlučným smíchem. Magistrovy pohyby a výraz jeho exaltovaných očí ji patrně bavily.

„To je ona...“ šeptal magister v opojení. „To je Helena... Je krásná... Oh, jak je krásná...!“

A jeho rozepjatá ramena chtěla sevřít neuvěřitelný zázrak, ale setkala se v prázdnu. To však magistrovu touhu nezklamalo. Magistrova ramena prudce a horoucně svírala neviděné.

Krysař, přítel jasných a určitých věcí, pocítil úzkost, jako by se zastavil na vratké a sypké půdě, která se mu propadá pod nohama, vždy zrádněji a rychleji. Jeho ruce se dotkly stolu: byl pevný. Jeho ruce se dotkly sklenice:

byla pevná. Povstal: také chladný kámen pod jeho nohama byl pevný.

Magister chvíli setrval ve svém opojení, ale pak se od něj téměř násilím odtrhl. Odřikal formulku a učinil svůj pohyb. Jeho oči ztratily svůj lesk. Bylo to spíše vysílení nežli klid.

Teprve nový doušek vína magistra, který vítězně pohlédl na svého spolustolovníka, vzpružil.

Ale v krysařových očích neviděl opojení ani víru.

Zklamaně a cize zíral magister na krysaře.

„Nevěříte ještě?“

„Ne.“

„Neviděl jste?“

„Ne.“

Magister se zasmušil.

„Vadí vám vaše srdce, příteli. Muž, který hloubá, by nikdy neměl mít srdce. Uvidíte, že na ně zhynete. Bude vás škoda; bude škoda vaší píšťaly, stvořené k lepším věcem. Jste můj bratr, jste více než můj rodný bratr... Lituji vás.“

„Také já vás lituji,“ odvětil krysař mírně a beze stopy posměšku. Ale sotva to dořekl, magister Faustus z Wittenberku zmizel. Krysař seděl u okrouhlého stolu sám — Nebyl v síni nikdo kromě rozespalého Rögera a rozesmáté Lízy.

Röger se opíral o sloup, vyděšen a znepokojen tím, co se událo; také Černá Líza, zmatena náhlým cizincovým zmizením, se už nesmála.

„Viděl jste?“ ptal se Röger.

Krysař mlčky pokynul hlavou.

„Zmizel. Nic jiného už nescházelo. Poslední dobou město Hammeln navštěvují podivní lidé...“

Krysař mohl vycítit urážku z krčmářových slov, ale neodpovídal. Příliš se zabýval magistrovým zmizením. Krysařovo mlčení nemohlo vrátit krčmáři klid; zmizení ho znepokojovalo z jiných, vážnějších důvodů.

„Rád bych věděl, zaplatil-li alespoň svou útratu. Na mou duši, tento magister nebyl z nejméně žíznivých. A nezaplatil-li..“

Ale obavy krčmáře rychle spěchajícího ke stolu, u něhož nyní krysař seděl sám, byly zbytečné.

Na místě, kde ještě před chvílí seděl cizinec v černém plášti, magister Faustus z Wittenberku, ležel zlatý peníz. Röger, který ještě nebyl zcela klidný, vzal peníz do ruky a zkoumal jeho pravost.

Jeho zkoumání dopadlo nepochybně příznivě, protože uklidněn a znovu téměř usměvavý, pravil:

„Tento peníz pravděpodobně pochází z ďáblovy dílny. Ale za ďáblův zlaták lze nakoupit více nežli za groš anděla.“

Krysař vstal, zaplatil a pomalu odcházel.

Ostrý vítr fičel ulicemi a šlehal do krysařových tváří.

Když se ocitl před chrámem svaté Trojice, zahleděl se do výše, tam, kde slyšel ďáblův smích...

Ještě se nakláněl nad Hammeln. Bylo možné říci, že se ještě směje... A bylo možné slyšet jeho slova, posměšná a jízlivá slova — „Jdi, jdi ještě, krysaři!“

XVII.

Stála ve dveřích jako tenkrát, když krysař s lehkou myslí a lehkým srdcem vstupoval do města Hammeln. Ale nesmála se. Její oči hleděly do nočního temna upjatě a horečně. Zdálo se, že stojí v očekávání svého osudu a nikoliv štěstí. Stála přibita na dveře jako na svůj kříž.

Tiché krysařovy kroky se ozvaly a blížily. Horečka roztoužení však mladým tělem Agnes nezachvěla jako tolikrát; jen se o něco více a bezvládněji podávala neznámé touze. Její oči neplály očekáváním: dál zíraly sklesle, bez naděje a víry, že by kdy mohla ustoupit noc.

Ale to všechno krysař neviděl. Zahlédl jen bílý stín u dveří a zrychlil krok. Celá jeho touha se rozletěla k Agnes. Na všechno ve své touze pozapomněl: na zradu konšelů v Hammeln a jejich nesplněné sliby; na bledého kouzelníka, který sám od sebe kouzlit nedovede, na toho, který se smál ve výšinách chrámu svaté Trojice. Daleko odtud je doktor Faustus. I ďábel je daleko od té chvíle. Co by mohl hledat v tichém a zapadlém domě, který skrýval krysařovu lásku? Krysař šel. Šel se zavřenýma očima. Mohl tak klidně kráčet; příliš dobře znal cestu. V pravý okamžik rozevřel náruč, aby do svých pevných ramenou pojal její rozkvetlé a teplé tělo. Ještě včera, předevčírem ho zlíbaly na přivřená víčka žhavé rty a nahá ramena stiskla jeho hrdlo.

V pravý okamžik rozevřel náruč, ale stalo se něco podivného. Tělo, jehož se dotkl, nekladlo odpor, ale nebyl v něm ani život. Nebo alespoň jakýsi chladný, znepokojivě mizející život. Nepocítil horké polibky, nezaslechl šepot rozkoše a lásky.

„Agnes!“ vydralo se z krysařových úst. Ale jeho slovo nedovedlo zapudit strašidla.

„Krysaři...“ zašeptala ta, kterou měl v náručí. Ale její hlas zněl z tak nepřístupné dálky, že ho krysař sotva zaslechl. Bylo to slovo, ne však odpověď.

Bylo na čase, aby krysař rozevřel oči, jako rozevřel náruč. Nebylo pochybností; v měsíčním svitu se zde u dveří choulila žena, kterou miloval. Ale její tvář byla bledá, skoro zsinálá. Krysař by byl rád věřil, že je tím

vinen pouze odlesk měsíce. Ale náhle se mu zdálo, že slyší smích.

Đábel, který pokoušel krysaře, sestoupil pomalu z věže svaté Trojice. Lstivými kroky se přiblížil za krysařovými kroky do tohoto zapadlého kouta. Ze zahrady, za rozkvetlým bezem zněl jeho tlumený chechtot. Jinak bylo ticho. Ale krysař rozuměl smíchu a rozuměl tichu. Věděl, že je nutno se ptát; věděl také, že dostane krutou odpověď.

Krysař však nebyl zbabělec; přece se odhodlal k nebezpečné otázce.

„Co je ti, Agnes?“

Krysařův hlas zněl tiše a konejšivě, jak jen mohl krysařův hlas znít. Jeho ruce se měkce dotkly bezvládného a smutného milencina těla. Oči Agnes se široce rozevřely a bylo v nich něco neskonale plochého a bezradného. Neunikala, protože nebylo možné uniknout. Nebránila se, protože nebylo možné se bránit. Krysaře ranily tyto beznadějně oči ustupující osudu. Sevřel Agnes ještě prudčeji... tak prudce jako při prvním setkání.

Ale cosi bylo jiné než tenkrát: bolest ještě byla, ale rozkoš vyprchala.

„Mluv přece, Agnes,“ naléhal krysař. „Pověz, co tě bolí. Tvé mlčení je krutější všeho, co bys mohla říci!“

Ale krysař se při svých posledních slovech zarazil. Jeho srdce to sevřelo mučivou otázkou: Bylo tomu opravdu tak?

Agnes učinila těžký a slabý pohyb někoho, kdo procitá z mdloby.

„Pojď!“ zašeptala tiše a sklíčeně. Bylo vidět, že složila ruce a dala se vést fatalismem slabé ženy, prudkým, násilnickým proudem. Ale kam ji zanese?

Šli. Také tuto cestu mohl krysař znát, byť kráčel temnotou. A přece klopýtnul; při klopýtnutí si náhle vzpomněl na dlouhého Kristiána. Kupodivu! Dlouhého Kristiána jako by jindy nebylo. Krysař nikdy nepocítil žárlivost; Kristián mu připadal jako něco neškodného a marného, čím je zbytečné se zabývat. Ale v tu chvíli ho ta myšlenka ranila. Jeho hrdost utrpěla krutou ránu. Nachýlil se k Agnes kráčejíci před ním ve tmě, takže cítila jeho horký dech, a prudce se otázal:

„Je to Kristián?“

Neodpověděla. Oba němě tápali tmou; a třeba ji znali z minulých nocí, náhle pro ně byla cizí.

Hodiny na věži odbíjely. Tento jednotvárný zvuk rozesnil krysaře na tři čtyři vteřiny. Ale pak ho probudil zoufalý a bezúspěšný výkřik Agnes, která se kdysi usmívala do jarní noci:

„Můj Bože!“

XVIII

Po výkřiku nastalo mrazivé ticho.

Krysař donesl Agnes na blízké lože. Nebyla by došla; její síly byly vyčerpány. Krysař se sklonil nad jejím bílým tělem a marně čekal na slovo, vysvětlení, zpověď.

Nic nepřicházelo. Vteřiny byly krutě dlouhé. Agnes se ze své mdloby neprobouzela. Dýchala slabounce a sotva slyšitelně. Krysař v nočním tichu cítil neklidný tep vlastního tuláckého srdce.

Čekal.

Přes Hammeln šla noc. Všichni odpočívali mezi dvojí malostí, mezi dvojm hříchem a dvojí bídou; všechny ukolébávalo domácí a drobné štěstí, které štěstím nikdy nebylo. Všichni odpočívali, kromě krysaře;

nezapomeňme však na Seppa Jörgena, zatoulaného v bezmocné touze. Také Sepp Jörgen byl tak zhroucený a ubohý jako Agnes. A přece se dnes jeho bída zdála mizivou a nepatrnou.

Přes Hammeln šla noc. Všelíjaké noci šly přes Hammeln. Krysař se pamatoval na jakousi z nich; byla to noc, kterou tak neklidně prožívali Strumm a Frosch..., noc, kterou krysař probděl. A opět a opět se na mysl vtíraly vzpomínky.

Posléze Agnes procitla; kolik bylo hodin? Krysař nevěděl. Vše byla věčnost, zoufalá a krutá věčnost.

Její ruka hledala jeho ruku. Krysař se nad Agnes sklonil. — V měsíčním svitu byla její bledost ještě bledší a krysaře děsila. Oči obou se setkaly. Hleděl vážně a pátravě, ale v jejích očích nenašel bázeň, pouze smutek. Z jejího hrdla, v němž slova tak dlouho umírala, řinula se náhle slova tím bolestnější, že nevyčítala.

„Stalo se... Nemohu za to. Nemám ho ráda; cítím, že ho nemám ráda. A přece se to stalo.“

A slabá Agnes náhle nabyla sil k prudkému a vášnivému výkřiku:

„Zab mne, zab mne! Nechci jeho dítě! Nechci je, nechci je!“

Napůl se vztyčila na loži a svírala krysařovu ruku, jako ji svírá tonoucí. Krysař sebou ani nepohnul při krutých slovech Agnes. Stál jako socha, jako přízrak. Ale jeho srdce sežehl mráz jediné vteřiny. Nezbylo v něm nic než krutá bolest.

„Zab mne,“ opakovala Agnes.

Pak opět klesla na lože. Ležela na něm bezvládná s uštvánými očima toho, kdo dlouho marně hledal cestu a nemá již sil ji dále hledat.

A krysař se skláněl nad Agnes bez hnutí a zachmuřen. Chtěl promluvit, ale nemohl; chtěl odejít a nedovedl. Chtěl odvrátit zrak a nebyl schopen ho odloučit od propasti tohoto zoufalství.

Podivný okamžik! Měl představu letu, úžasného letu... ale zcela jiného než onoho jitra.

Celý život kolem něho hřměl někam mimo. Volaly ho vzdálené hlasy, zvonily číše, zněl smích a jásot. Zvony hlaholily jako v slavné dny. A pak to ticho, pak to strašné ticho.

Krajiny se míhaly před krysařovými očima; překonávaly se krásou. Měly smavý půvab jihu a přísnou krásu severu. Plynuly řeky, tyčily se hory, hlučela města, bouřila moře. A pak bylo prázdno, strašné prázdno.

Tváře žen se mihly v dáli; žen bílé i tmavé pleti, žen různých plemen a zemí. Šly, šeptaly něhu a lásku. — Šly, kynuly na pozdrav. — A potom přišla noc.

Úžasný a překotný let!

Vše zmizelo a krysař necítil; všechny odešly a krysař nelitoval. Daleko, daleko, až k novým obzorům letělo jeho pyšné a prudké srdce. Nezakotvit! Nezastavit se!

Agnes! Agnes! Čím upoutala Agnes krysaře? Byly krásnější ženy, byly opojivější ženy.

Spojuje hoře více nežli rozkoš?

Oči Agnes hleděly rezignovaně a sklesle. Neopakovala už své „Zab!“ Ale v jejím pohledu nebyla radost a naděje. Pouze bol.

Ale ten bol byl tichý. A tělo Agnes bylo chladné a nehybné jako tělo ženy, kterou ubili.

Krysař stál nad touto Agnes. Hory se valily na jeho srdce. Vzpomínky byly tak těžké! Vteřiny byly dlouhé, ale přece míjely. Začínalo se šerit. A krysař ještě

vzpomínal na svůj odchod a na setkání s dlouhým Kristiánem u vrátek zahrady za časného jitra.

Odešel, aby mu učinil místo, není-li pravda?

Krysař se snažil urovnat své myšlenky, násilím přemoci odboj svého srdce.

Zajisté je nutno opustit Hammeln. Za hradbami města se jeho srdce osvobodí. Ptáci zpívají tak vesele na cestu těm, kteří jdou ve stínu starých dubů a v úpalu polních cest. Mnoho krásných a podivuhodných věcí čeká a uvítá. Krysař viděl mnoho, neviděl však vše. Nač vzpomínat na hoře, které je za námi, nač myslet na dveře, které se za námi zavřely?

Opustit Hammeln!

Ale v jeho vzpomínce ožil nedávný den, kdy také opouštěl Hammeln... to bylo příliš vhod dlouhému Kristiánovi. Domníval se, že odešel svobodný a vracel se spoutaný zpočátku nejasnou touhou, vždy však mocnější a krutější, která ho hnala zpět, zpět k protivným hradbám hnusného města, města malých životů a malých srdcí, kam zabloudila krysařova láska. Jistě, také dnes je možné opustit brány Hammeln. Ale kam krysař dojde? Na jak dlouho dovede utéci před svými vzpomínkami?

Zůstat. Jak je jen možné zůstat?

Nesnese pohled na Agnes. Nesnese pohled na onoho muže. Nemůže žít v Hammeln vedle dlouhého Kristiána. A krysař — co chce ještě krysař ve městě, jehož krysy neopatrně a příliš brzy vyhubil? Jaký je to krysař, nesvobodný a přikovaný nepochopitelnými pouty?

Ale co mu zbývalo, nebylo-li možné odejít z Hammeln ani zůstat?

Agnes na krysaře hleděla svýma rezignujícíma očima. Četla v jeho myšlenkách a v jeho srdci.

Nečekala nic; chtěla se jen ještě na okamžik zahledět na tuto drahou a zachmuřenou tvář.

Četla v jeho myšlenkách a jeho srdci.

„Jdi,“ pravila smutně a tiše.

Krysař odmítl posuňkem. Ale Agnes tvrdošijně stála na svém. Prosila o jeho odchod jako o milost.

„Jdi, krysaři. Jdi kamkoli. Zapomeň...“ a zde její hlas zněl zcela tiše a měkce, jako doznívající hudba, „já, krysaři, nemohu!“

„Neodejdu,“ zahučel krysař. „Je zbytečné odcházet, chceme-li se vrátit.“

„Nevrátíš se, krysaři.“

Pokusila se o úsměv, který krysaře rozesmutnil. Nebylo co říci, čím potěšit. Nesla těžké břímě, ale jak ulevit přetížené?

„Jdi, krysaři,“ naléhala Agnes opět. „Jsem unavena, jsem k smrti unavena.“

Na krysaře padala nízká klenba síně. Chtěl by něco zlomit prudkým a energickým pohybem, vykřiknout, bít. Nebylo koho. A Agnes naléhala.

„Odcházím tedy,“ řekl krysař. „Ale přijdu zase.“

„Přijdeš tedy ještě,“ odpověděla Agnes tiše. „Nashledanou, krysaři!“

Němě stiskla jeho ruku.

Odcházel.

Agnes za ním hleděla ještě tehdy, kdy tu již dávno nebyl.

Snad by nebyl krysař odešel, kdyby neviděl výraz jejích očí.

XIX

„Jsi smutná, Agnes,“ pravila matka.

Agnes se neusmála po celý den; Agnes nepromluvila po celý den. To vyburcovalo i matčino unavené srdce.

„To nic není,“ konejšila ji Agnes. A s pokusem být rozmarná a lehká, se zeptala:

„Víš, po čem se mi stýská? Chtěla bych slyšet pohádku.“

Matka udiveně pohlédla na Agnes; nečekala tato dceřina slova.

„Říkalas mi kdysi pohádky... je tomu už dávno... Stýská se mi...“

„Kdo ví, jestli jsem je všechny nezapomněla,“ odvětila matka.

„Tolik pohádek... a jedna z nich byla o hoře Koppel. Tu jsi ještě určitě nezapomněla!“

„Ne...“

„O hoře Koppel a o sedmihradské zemi. Vypravuj mi tu pohádku.“

Pohádku o hoře Koppel a o sedmihradské zemi vypravovaly odedávna matky v Hammeln svým dětem; činila vrch tajemnější a lákavější. Pohádka vypravovala o sedmi hradech, které obklopují krásné údolí, jemuž se na světě nic nevyrovná. Sedm hradů brání údolí; v sedmi branách stojí sedm rytířů v plné zbroji, aby nedali do údolí proniknout hoři ani žalu. Lidé jsou tak dobří v této sedmihradské zemi! Neubližují si ani se neraní. Není tam hřích ani vina. Nebe je jasné, nebe je čisté. — Oh, jak je krásně v sedmihradské zemi! Chcete, děti města Hammeln, vejít do tohoto pozemského ráje? Není nic snadnějšího. Vystupte na Koppel; v propasti, která se tam otevírá, je brána do Sedmihrad. Je třeba však jít

tmou a nocí, smutnými a vyčítavými hlasy. Když tím vším projdete, je vám tak rozkošně a blaze!

To vše znala Agnes a to vše slyšela. A na to vše dnes vzpomínala.

„Jak zní ta píseň o sedmihradské zemi? Pamatuješ ještě?“

Matka pokynula hlavou. A zpívala slabým, třesoucím se hlasem:

*Sedmihradská země,
krásná jako sen —
Konejšivě, jemně
budí spáče den.
Sedmihradská země
smutek konejší.
Silnější v ní plémě,
lidé šťastnější.
Hoře, zradu, vinu
plaší strážce kol.
V sedmi hradů stínu
není žal ni bol.*

Zpěv matku unavil. Agnes pokračovala sama v jí začaté písni.

*Sedmihradská země,
krásná jako hřích.
Lesy hučí temně,
nepřehluší smích.
Je to země jasu,
je to jiný svět.
Zpívá moře klasů,
šeptá květu květ.
Umí srdce zhojit
čarokrásným snem.
Dej nám. Bože, dojít*

v sedmihradskou zem!

Vroucně a touhyplně zněla v ústech Agnes závěrečná slova. Matka maně sepjala své vyhublé, suché ruce. Naklonila hlavu a přemýšlela.

Agnes k zamyšlené tise přistoupila.

„Má, matko, pohádka pravdu? A kdyby ji neměla: co zbývá, než jí uvěřit? Sbohem, matko. Jdu se projít. Je krásně, je jasno.“

„A přijde-li Kristián?“

„Může čekat.“

„A krysař?“

„Může jít za mnou,“ a v zamyšlení dodala: „Jdu na horu Koppel...“

Matka vstala zneklidněna.

„Bud' opatrná, Agnes. Slib mi, že budeš opatrná.“

„Budu, matko.“

A Agnes šla. Ve dveřích se na matku ohlédla a kynula jí na pozdrav.

Zpívala poslední verš písně:

Dej nám, Bože, dojít

v sedmihradskou zem!

XX

Řeka je časem jako přítel, který uklidňuje a těší.

Její vlny plynou lehce; hladina je jemně zčeřena. U břehu v průhledné vodě rejdí rybky. Sáhněte a dosáhnete. Pak přestává být voda průhledná, nepřestává však být tichá.

Lehce plynou její vlny. Na člunu se kolébá rybář. Výletníci zpívají veselé písně; milenci jedou tiše a šťastně. A jste-li unaveni dnem, byl-li příliš krutý jeho žár, byla-li cesta plná prachu, hle, jak trpělivě čekají vody řeky!

Řeka dává vše: rybáři ryby, duši klid, tělu čistotu.

Řeka je však časem jako nepřítel a úkladný vrah.

Náhle vystoupí z břehů, zaplaví kraj a strhá střechy i domky. Rve půdu a rve život. Nenasytně sahá po všem, co se dá vzít. Odnese kmeny stromů, odnese kolébku. Někdy také odnese dítě. Daleko, daleko nese svou kořist: do jiných řek a do moře.

Ale opět se uklidní a opět lehce plynou její vlny.

Někdo k řece přichází znaveným a váhavým krokem. Jde smutný a tichý. Usedne na břehu a dlouho pozoruje vodu. A voda mívá a mívá a šeptá důvěrná konejšivá slova bolesti, která tam truchlí na břehu. A stín člověka, ne člověk sám, se náhle zdvihne v rozhodnutí. Tam, kde je řeka nejhlubší, vrhne se do konejšivých vln. Vrhne se do nich, aby jejich ševelením umlčel hoře. A vlny ševlí a plynou; voda šplouchá a bije do břehu. Jinak je ticho.

Řeka je opět jako těšitel.

XXI

Dlouhý Kristián si vesele mnul ruce a procházel jizbou sem a tam.

Z návštěvy u strýce Ondřeje se vrátil do domu pasíře Berndta, kde bydlel. Strýc byl vážně nemocen; tři dny jím zmítala horečka. Panna Gertrud poslala pro kněze. Sotva ho stýc poznal; duchovní útěcha mu klid nevrátila. Chvillemi blouznil, chvílemi chtěl vstát a jít k „Žíznivému člověku“. Chvillemi mluvil o ženách a o růžích; chvílemi se zpovídal z hříchů a z jakých hříchů!

Dlouhý Kristián byl veselý; dědictví je už na dosah ruky!

Budoucnost se mu zdála být růžová a vábivá: dědic strýce Ondřeje nebude ledajaký. Hammeln uvidí, co

Kristián z jeho dědictví učiní! Agnes je jeho, budoucnost je jeho...

Dveře se prudce rozletěly a rušily drsně krásné sny. Do síně vstoupila matka Agnes. Byla jako mátoha a jako přízrak. Její tichá, plachá chůze jindy mlčky omlouvala její přítomnost. Ale žena, která přicházela dnes, především hledala. Celý život vyprchal z bledých tváří do očí. Oh, oči matky!

Jak dlouho toho dne hledala, jak marně hledala! Ptala se nejprve sousedů: Neviděli jste Agnes? Šla ulicemi Hammeln a zastavovala chodce. Nevrlé ji odbyli a odpovídali vyhýbavě. Viděli ji, ale už si nepamatují, zda a jak je tomu dlouho. Šla tudy, nemohou však říci, zda včera nebo dnes. Občané Hammeln mají jiné starosti, než si všímat ledajaké dívčiny. Svěsila hlavu a šla, tázajíc se znovu: Neviděli jste Agnes, neviděli jste mé dítě?

Řekli jí pouze, že šla k řece. V ulici poblíž řeky bydlel Kristián. Věděl snad Kristián o ní?

Oh, oči, oh, neklidné a tázavé oči! Ulpěly na Kristiánovi jako odsouzenec na naději v milost! Její rty, třesoucí se nevyřčenými slovy, němě prosily. Kristián k ní přistoupil a chtěl ji konejšit. Ale také on cítil, že je nebezpečné konejšit neznámou bolest.

„Co se stalo?“ ptal se zneklidněný.

A matka posléze vyslovila svá jediná slova, jedinou větu: Neviděl jste Agnes, moje dítě?

Kristián se vyděsil. Krysařův stín se zvedl a strašil ho. Vzpomněl si na neklid Agnes, její nevysvětlitelné smutky a vyhýbavé odpovědi. A přece — říkal si Kristián.

„Co je s Agnes?“ ptal se udýchaně. „Nevím o ní nic. Řekněte mi přece, co se stalo!“

Odpovědi se však nedočkal. Když matka uslyšela slova, která jí brala naději, vypukla v šílený smích. —

Její bolest byla nad její síly. Kristiána tento smích zamrazil.

Napadlo ho, že by měl něco učinit, nechápal však co. Šílená se smála chvíli divoce a drásavě, pak zmizela ze dveří, aniž si Kristián uvědomil její odchod...

Šla domů a smála se; děti šly za ní. Smála se svým strašným smíchem. Chvillemi smích přerušila a rozezpívala se. Zpívala píseň o sedmihradské zemi.

XXII

Tak ji našel krysař, který také Agnes marně hledal. Místo matky našel zříceninu něčeho, co bylo. Seděla v koutku a hrála si s pestrým vyšíváním, které Agnes opustila. Když k ní krysař vstoupil, chlubivě a dětinsky mu ukázala vyšívání Agnes. Poté se znovu začala smát.

Krysař ji vzal za ruku. Snášela to trpělivě, ale lhostejně. Jinak byla veselá; její šílenství bylo milosrdné.

Krysař čekal trpělivě. Snad, tak si říkal, přijde přece jasný okamžik. Co se stalo s Agnes? Báł se všeho, nevěděl nic. Šílená to jistě věděla...

Věděla o odchodu Agnes? Věděla všechno?

Šílená se smála a hrála si. Chvillemi žvatlala něžná a pošetilá slova, slova lásky, která se skrývala dlouhá léta za mlčením a lhostejnými slovy. Mluvila s tou, která zde nebyla. Hladila vyšívání, jako by to bylo její hrdlo. A krysař čekal a čekal...

Vzal ji za ruku a snažil se ji přimět, aby mu pohlédla do očí. Vzpírala se; pak však povolila. Její oči se na něho zahleděly jako na někoho, s kým se nám podařilo provést pěkný žertík. A znovu vypukla v smích.

Ale krysař se nedal zmást.

Pevně hleděl do jejích uhýbajících očí. „Kde je Agnes?“ ptal se tiše a velitelsky.

Znovu se zasmála.

Stiskl ještě více matčiny ruce a jeho pohled spoutával její roztěkané myšlenky, které se začaly poslušně vracet.

„Agnes odešla,“ smála se krutě stařena. „Agnes odešla do sedmihradské země.“

„Kde je sedmihradská země?“

„Jděte na horu Koppel,“ chichotala se šílená. „Jděte na horu Koppel; snad tam čeká?“

A vypukla v nevázaný smích, který krysaře mrazil. Vzpomínal na pohádku o sedmihradské zemi. Vzpomínal na večer, když ji Agnes vypravovala, Agnes s úsměvem děcka a s ospalýma očima. Rázem pochopil, že je konec. Nechal si Agnes vzít a Kristián ji vzal; nechal Agnes odejít a Agnes odešla. Bylo to vždy totéž.

Bezradný smutek sevřel jeho sotva bijící srdce. Dusil se pod svou bolestí. Tu jeho ruka bezděčně nahmatala nějaký předmět. Dotkl se svojí pěstí.

Jak mohl zapomenout na píšťalu? V ní je všechna jeho moc a kouzlo. Nechtěla snad kdysi Agnes během prvního večera, aby vší silou zapískal na píšťalu?

Tehdy se bál, dnes se už nebojí.

Není nic jiného, co by mohlo ulevit jeho bolesti. Není nic jiného, co by mohlo přehlušit hrozný smích této šílené ženy. Není nic jiného, co by ho mohlo pomstít za Hammeln. Ať si konšelé mluví o stu rýnských. Nejen proto zazní krysařova píšťala.

XXIII

A krysař zapískal na svou píšťalu.

Nebyl to však tenký, tlumený tón, kterým vábil myši. Zvuk zněl plně a mocně; srdce při něm prudce zabušilo, krok se bezděčně zrychlil a probouzelo se — tiše, oh, tiše! — vše, co dřímalo v hlubokém nitru. Ale jak rychle

šla tato píseň ze sna do života a z života do smrti! Jak tragické a velké vypětí! Jak jímavý a nezapomenutelný hlas!

Krysař pískal.

Šílená slyšela zvuk píšťaly. Její smích zchladl na rtech a mizel; a náhle — poslední ozvěna jejího smíchu se ještě vracela — vypukla v pláč. Slzy jí kanuly z očí. Bylo jí, jako by Agnes brala za ruku a říkala: „Pojď!“

Šla za krysařem.

Krysař vyšel na ulici. Mocně a silně zněla jeho píšťala. Kdo ji slyšel, propadl krysařově svodu. Ustal od své práce a šel. Nedořekl slova a šel.

Pradleny praly na dvoře Erhardtova domu. Byly mladé a svěží a hovořily o svých milencích. Ale krysař hvízdal. Zapomněly na bělostné prádlo i na chtivé milence a šly za krysařem.

Ve Froschově dílně pracovali truhláři. Dělali lože a chválili krásu svých milých. Ale krysařova píšťala jim nedovolila jejich práci i hovor dokončit. Šli za krysařem.

Květinářka a dohazovačka Elsbeth právě přemlouvala počestnou Susu Tölschovou, sirotka, sloužícího u radního Lamberta. Cinkala zlatými dukáty, opíjejícími sluch i oči. Ale když právě Susa podléhala svodům staré kuplířky, která jí líčila dobré bydlo a blahý osud, zazněla krysařova píseň. A Elsbeth i Susa šly za krysařem.

Dělníci ve Strummově dílně stříhali vzácná sukna. Slyšeli však zvuk krysařovy píšťaly, nechali vzácné látky i hovor o dálných mořích a velkých přístavech a šli tam, kde zněla píseň krysaře, vábivá i teskná zároveň.

Míjeli krčmu „U Žíznavého člověka“. Krčmář Röger stál ve dveřích ve své nízké čepici, vždy připraven se sklonit a usmát. Černá Líza stála za jeho zády, ukazovala se i skrývala, vždy připravena se usmívat a milovat.

Krysařova píšťala odvedla Rögera i Černou Lízu, jako bere dravá voda břeh.

Krysařova píšťala probouzela staré sny a staré hoře.

Zhýřilec naklonil svou hlavu; za zvuku píšťaly viděl dávno mrtvou matku, hladící čítko kučeravého hochy, který už dávno není. Za zvuku píšťaly viděl svoji budoucnost: prázdné, bědné, hanebné stáří!

Nejnestoudnější frejírka ve městě — Dora, si vzpomněla na hochy s modrými očima, kterého kdysi dobře milovala. Vzpomněla si na smrt zrazeného. A vzpomněla si i na všechny ty, kteří přišli potom. Vzpomněla si na opovržlivé pohledy těch, kteří plaše odcházejí před svítáním. Vzpomněla si na vrásky, které ráno viděla v zrcadle.

Krysařova píšťala rozněcovala jiskry, dávno uhaslé popely; vracela dávno zašlé a zapomenuté.

Stále rostl počet těch, kteří šli za krysařem. Radnice se vyprázdnila; div divů, ctihodní konšelé šli za ním. Chrám svaté Trojice se vyprázdnil; šli za ním kněz, kostelník, ministranti, šli za ním kající i svatebčané, truchlící a doufající.

Krysařova píšťala je pudila dál a zástup šel mlčky za ní. A ve všech těch zašlých srdcích, zubožených duších zaprášených cestou, zkažených hříchů, ve všech těch srdcích se probouzela jakási čistá touha.

A krysařova píšťala, když promluvila o bílých šatečkách družičky, úsměvu, dítěti, čistotě prvního snu, když promluvila o tolikerém hříchů a mnohé zradě, o tolikeré neřesti a kalu, o bídě i únavě, se opět rozjásala. A mezi pestrým zástupem lidí z Hammeln, sledujícím krysaře, to nějak radostně zašumělo. Nebylo nikoho, kdo by neporozuměl. Ano, jde se do země sedmihradské. Ano, sedmihradská země čeká. Ano, je možné žít jinak.

A všichni — muži, ženy i děti opouštěli blátivý život v Hammeln v touze, kterou napovídala krysařova píšťala. Matky tiskly nemluvnata ještě prudčeji na svá prsa: bude to jiný život, krásnější život! A starci, stojící téměř nad hrobem, zrychlili krok: je ještě nutné urvat několik dní, několik hodin, několik vteřin krásnějšího života!

XXIV

Pouze Sepp Jörgen stál a nechápal. Viděl dav jdoucí za krysařem. Slyšel slibující a toužící zvuky. Ale necítil s davem a píšťala k němu nemluvila. Nechal všechny z Hammeln přejít, oddán svému osudu. Jeho hladové oči hledaly Kätchen a Lori. Marně.

Sepp Jörgen, jehož osud byl chápat příliš pozdě, osaměl také tentokrát. Zástup ho minul, jako ho dosud všechno minulo; zástup šel za písni krysařovy píšťaly. Oh, jak je krásná sedmihradská země, dovede-li touha po ní probudit tolik spáčů!

Krysařova píšťala hřměla a šeptala, plakala a jásala. Slibovala nepoznané rozkoše a nezkalenou radost. A všichni, kteří slyšeli, uvěřili. Uvěřil i lichvář Mosse, který nevěřil ničemu, než jisté záruce.

Krysařův průvod prošel všemi ulicemi města. Chvillemi zněla píšťala tak, jako by krysař přece ještě někoho volal. Někdo v zástupu chyběl a nebyl to Sepp Jörgen. Píšťala úpěnlivě a něžně zasténala. — Ten, kdo chyběl, se však nedostavil.

Na okamžik píšťala zaváhala; jako by ji zatopily slzy. Ale jen na okamžik: vzápětí zněla jasně a vítězně. Záznak sedmihradské země.

Posléze průvod opustil Hammeln. Začal stoupat po svazích hory Koppel. Les zašuměl nad hlavou tisíců, kteří slyšeli.

Neúnavně zněla krysařova píšťala. Zpočátku z ní časem zněl výsměch všemu a všem, výsměch podobný smíchu ďábla na chrámu svaté Trojice. Zpočátku z ní časem zněly hluboké steny, jako by se čísi neohrabaná ruka dotkla bolavého srdce. Píšťala tichla, ale neutichla. Vlny vzrušení a víry odplavily vše kalné a zmatené; a cesta byla jasná a vše bylo jasné.

Krysař šel a rostl svou písní. Byl vysoký; nyní však jako by o hlavu převyšoval celý zástup.

Oh, moci krysařovy píšťaly! Přerodila Hammeln. Vzkřísila dávno odumřelé světy, rozpálila dávno zchladlá srdce. Lidé z dobrého hansovního města Hammeln už nemysleli na prodej a koupi, na zisk a ztrátu. Roztoužili se jindy neznámými touhami, rozesnili se dříve nesněnými sny. Oh, moci krysařovy píšťaly!

A nepřerodila samého krysaře jeho píšťala? Nemyslel už na malichernou mstu, na malou zlobu, na Frosche i Strumma; nemyslel dokonce ani na Kristiána. Cítil bolest, ale více touhu.

Píseň píšťaly očistila krysařovu bolest; očistila myšlenku na Agnes. Oh, sedmihradská země!

Jeho srdce o ní jistě někdy snilo; ale teprve píšťala ji učinila skutečnou. A jak mocně a jasně zněla píšťala, opakoval si krysař: „Ani vina, ani hřích!“

Cesta je jasná a jasný je i cíl. Není nutné se vrhnout do propasti, abychom dosáhli ráje? Agnes touto cestou šla; dostihne, ano, dostihne Agnes.

Lid z Hammeln šel za svým chmurným a zamyšleným vůdcem, za velitelskou a mocnou písní jeho píšťaly. Strhovala svým zvukem a vábila dál. Dál, až k bráně...

Klopýtali cestou necestou, padali, aby vstali a šli dále. Slyšeli jen krysaře a viděli jen krysaře. A jak kráčeli, náhle se před nimi otevřela propast.

Krysař stál nad propastí, chmurnější, velebnější. Mocně a slavně zněla píšťala.

Nikdo z Hammeln se před branou nezastavil. Nikdo, kromě Seppa Jörgena, zamyšleného nad hladinou řeky. Všichni prošli za zvuků píšťaly s důvěrným úsměvem a rozepjatou náručí: Oh, sedmihradská země! Všichni prošli a mizeli bez hlesu. A chmurný a němý vůdce pískal a pískal. Dav řídil za zvuků krysařovy písně; posléze krysař nad propastí osaměl —

Vzpomněl na „ano“ řečené jarního večera. Vzpomněl si na Agnes, která ho předešla, ale kterou bylo možno dohonit. Naklonil se nad propastí.

Bylo ticho, zvláštní ticho. Píšťala vypadla z krysařových rukou. Jeho píšťala znamenala život.

Její zvuky jako by ještě doznívaly v pádu: její zvuky vedly krysaře, jako vedly dav —

„Ano,“ odpovídal krysař němé propasti. A také on hledal bránu.

Tak odešel krysař a ostatní z Hammeln; není však jisté, došli-li do země sedmihradské.

XXV

Řeka plyne. Plyne, nerušena osudy.

Rybářský člun se houpá na řece, ale Jörgena nenapadá rozprostřít síť. Sedí na člunu a dumá.

Těžko by pověděl, proč je mu smutno. Ještě nechápe, ale začíná tušit.

Je ticho... ticho.

Je nedělní den a bylo by třeba zvonit k požehnání. Ale chrámový zvon se neozývá.

Je nedělní den a měšťané Hammeln, jejich ženy, synové i dcerky by se měli procházet po březích. Ale hráze jsou pusté.

Je nedělní den, den, kdy se vyfintění hejskové a rozesmáté frejírky posmívají nejvíce Jörgenovi; dnes se však nikdo nesměje.

A Sepp Jörgen, který tušil, začíná chápat.

Stalo se něco. Vzpomíná na průvod, který šel za krysařem; vzpomíná na bledou krysařovu tvář.

Sepp Jörgen se chopil vesel a zamířil ke břehu. Přivázal loď a ubíral se k Hammeln.

Ulice byly pusté. Krámy byly pusté. Krčmy byly pusté.

Sepp Jörgen šel podloubím. Jindy v této době zde bylo živo: dnes ani človíčka.

Jörgenův krok zní nějak zlověstně na chladných kamenech.

Jörgen se zastavil u kostela. Žebráci a žebračky nestáli u vchodu; to ho udivilo. Jörgen šel dál. V kostele bylo ticho. Mnohem zlověstněji se zde ozýval rybářův krok. Pokropil se svěcenou vodou, ale jeho oči viděly stále prázdno: prázdno v lavicích, prázdno před oltářem. Pod chrámovou klenbou bylo takové ticho, že se Jörgen domníval slyšet hovor dvou andělů na oltáři, kteří se k sobě choulili. Ozvěna vlastních kroků ho děsila. Tiše kráčel po špičkách, a přece hluk kroků rušil zakleté ticho.

Jörgen posléze chápal; stál tváří v tvář Ukřižovanému. Všichni odešli. Je posledním mužem v Hammeln. Posledním člověkem v Hammeln.

Úžas této myšlenky málem rybáře zhroutil; stěžil se zachytil schodiště prázdné kazatelny.

Zvuky krysařovy píšťaly ožily v jeho paměti; zaniklé tóny ho teprve nyní podmaňovaly. Kouzlo, kterému podlehli všichni v Hammeln, podmanilo rybáře, přeživšího okouzlovatele.

A rybář kráčel po stopách krysaře a těch, kdo šli za ním. Kráčel a myslel, že slyší zvuk píšťaly.

XXVI

Slyšel vše, co slyšeli lidé z Hammeln; hoře, lítost i naději. Píseň tragického rozpětí a píseň tragičtějšího osudu. Ale již takřka na odchodu z města slyšel něco, co neslyšeli odešlí.

Otevřeným oknem tichého domku k němu zněl pronikavý nářek dítěte.

Opuštěné nemluvně plakalo.

Sepp Jörgen nebyl posledním člověkem v Hammeln. A Sepp Jörgen, divno to říci, pochopil.

Otevřel dveře a vstoupil do pustého příbytku. V kolébce leželo peřinkou málo přikryté dítě, drobný, baculatý tvor. Bezmocně se převalovalo, třepetalo nožičkami o stěnu kolébky a ručkama bilo do prázdna. Jeho nářek zněl jako jasný rozkaz, který nemohl být vyslechnut v prázdném městě, v prázdném domě, prázdné síni.

Sepp Jörgen tu bezradně stál. Co může pro dítě učinit? Má hlad. Jak ukonejší jeho hlad?

Když dítě zaslechlo kroky, ještě prudčeji se rozplakalo. Sepp Jörgen se sklonil nad kolébkou a vzal dítě do své náruče.

Bylo to děvče.

Sepp Jörgen dítě hýčkal. Ale tu si vzpomněl nad hladovým nebožátkem na vše: na pusté ulice v Hammeln, na zmizelou Kätchen a Loru, na zástup, odešlý s krysařem. A znovu jeho nitrem zněla smutná a lítostivá, pak jásavá a vítězná melodie.

Ještě se rozhlédl po opuštěné síni, po neumytém nádobí, po zbytcích chudého oběda. Nic zde nebylo, co by ukonejšilo hlad nemluvněte, marně hledajícího matčin prs.

Neškoleným, neumělým hlasem zapěl Jörgen ukolébavku dětí z Hammeln, píseň o sedmihradské zemi. Pěl a hýčkal dítě.

Ale dítě znovu zaplakalo. Chtělo pít. Nevědělo o jiné touze. Jörgen o ní věděl. Pláč dítěte splýval s dechem písně krysařovy píšťaly, teprve nyní zvučícím. Splývaly v mohutný proud, který strhoval rybáře. Ústrky a bída předešlého života šly před ním.

Sepp Jörgen vyšel s dítětem na ulici.

Bolest a touha ho pudily na horu Koppel... za ostatními... za krysařem.

Rychle se svým břemenem stoupal. Jako ten, kdo ví, že je záhy shodí.

Po opuštění Hammeln se ani neohlédl. Co mu bylo po městě, které mu nedalo nic jiného než rány a smích?

Také Jörgenovo srdce kdysi snilo o sedmihradské zemi. Také jeho srdce snilo o jiném životě. A ten se zdál být na dosah ruky. Všichni našli cestu. A Jörgen?

Poslední muž z Hammeln došel k bráně sedmihradské země.

Propast se před ním otvírala. V její hloubi je cesta. Z ní zněly laskavé a svůdné hlasy:

„Co chceš, ó rybáři, v Hammeln a v celé své zemi? Tvá touha je marná, tvá láska je marná, marný je tvůj sen! Co zmůže tvá práce, co zmůže tvé rozpětí, co zmůže tvá smrt? Lovíš v řece; jak je bídná tvoje kořist, rybáři! Sedmihradská země čeká. Jiný život čeká. Nikdo se tam už Jörgenovi nebude smát. Kätchen ani Lora od tebe neutečou. Oh, rybáři, jak nedočkavě tam objímají nahá ženská ramena!“

Ale stalo se něco zvláštního. Křik dítěte překonal zvuk krysařovy píšťaly. Dítě ještě plakalo. Chtělo pít. Nevědělo nic o sedmihradské zemi.

Pláč dítěte dojal posledního muže v Hammeln; pláč nemluvněte překonal jeho touhu.

Bezmocně pokynul rukou na pozdrav někomu, kdo navždy odchází. Rozloučil se s propastí.

Potom odešel hledat ženu, která by dala napít dítěti.